

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ВИТРИВАЛОСТІ: ДОСВІД УЧАСТІ ЗБІРНОЇ КОМАНДИ УКРАЇНИ В ЧЕМПІОНАТАХ ЄВРОПИ З КРОСУ (1994 – 2025)

Островський Максим^{1,2}, Сердюченко Олексій²

Державний науково-дослідний інститут фізичної культури і спорту, Київ, Україна^{1,2}
Федерація легкої атлетики України, Київ, Україна²

Анотація. Максим Островський, Олексій Сердюченко. Аналіз конкурентоспроможності та стратегічні вектори розвитку витривалості: досвід участі збірної команди України в чемпіонатах Європи з кросу (1994 – 2025) // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2025. № 46 (1). С. 34 - 63. Чемпіонат Європи з кросу є стратегічним інструментом у системі підготовки елітних стаєрів. Однак аналіз виступів збірної України вказує на стагнацію результатів та фрагментарність планування підготовки. *Мета дослідження* — верифікувати рівень реалізації потенціалу національної збірної команди України на чемпіонатах Європи з кросу (1994–2025) для розробки стратегії реформування системи підготовки та відбору. *Матеріали і методи досліджень:* використано теоретичний аналіз науково-методичної літератури, документальний аналіз офіційних протоколів Європейської Атлетики (31 чемпіонат), методи математичної статистики та порівняльний аналіз результатів. *Результати:* встановлено, що за 31 рік участі в чемпіонатах Європи з кросу збірна України виборола 21 медаль, проте 16 індивідуальних нагород забезпечили лише 5 унікальних атлетів, що свідчить про низьку системну результативність. Середньостатистичний показник збірної відповідає 40 – 70 місцям із модальним значенням у межах 50 – 59 місць та відставанням від лідера на 8 – 10 %. Виявлено тенденцію до зниження конкурентоспроможності в командних видах через глибокий кадровий дефіцит у категоріях молодь (U23) та дорослі (Senior). Аналіз змішаної естафети виявив тактичні прорахунки, що нівелюють індивідуальні досягнення лідерів. *Висновки.* Доведено вичерпаність ресурсу моделі ситуативного відбору. Обґрунтовано нову стратегію: інтеграцію підготовки до чемпіонату Європи з кросу в олімпійський макроцикл як фундаменту для літнього сезону на треку. Пріоритетними векторами визначено розвиток резерву (U18 – U20) та впровадження системи проактивного формування естафетних команд. **Ключові слова:** чемпіонат Європи з кросу, збірна команда України, витривалість, система відбору, конкурентоспроможність, спортивна статистика, унікальний спортсмен, атлетоучасть.

Вступ. Сучасна система підготовки спортсменів у видах витривалості (біг на середні та довгі дистанції) характеризується тісною інтеграцією різних змагальних дисциплін у річний макроцикл. Особливе місце в цій системі посідає легкоатлетичний крос. Започаткований Європейською легкоатлетичною асоціацією (далі – Європейська Атлетика) у 1994 році чемпіонат Європи з кросу став не лише самодостатнім престижним турніром, а й стратегічним інструментом збереження конкурентоспроможності європейських бігунів на світовій арені. Для провідних легкоатлетичних держав континенту (Велика Британія, Франція, Норвегія, Італія) цей старт є ключовим етапом зимової підготовки, що створює функціональний фундамент для успішних виступів на стадіоні в літньому змагальному сезоні в олімпійських номерах програми.

Однак аналіз виступів національної збірної команди України, яка є незмінним учасником цих змагань протягом усіх 31 року їх проведення, свідчить про наявність системних суперечностей. Попри наявність талановитих атлетів та епізодичні індивідуальні успіхи, загальна динаміка командних результатів демонструє тенденцію до стагнації, а в окремих вікових групах (зокрема молодь та дорослі) — до зниження конкурентоспроможності. Особливо гостро ця проблема проявилася під час останніх чемпіонатів (2017– 2025 рр.), де наша збірна часто не могла забезпечити навіть мінімальне необхідне представництво для участі в командній першості в цих вікових категоріях.

Згідно з аналітичними звітами Європейської Атлетики [1] чемпіонат Європи з кросу відіграє ключову роль у системі багаторічної підготовки, забезпечуючи так званий "трансфер" спеціальної витривалості в змагальні результати на треку. Дослідження [2, 3] підтверджують, що молодіжна категорія (U23) є критичним етапом ("мостом") для адаптації юніорів до навантажень елітного спорту, а успішні виступи на кросових трасах у цьому віці мають високу кореляцію з майбутніми олімпійськими досягненнями (приклад Я. Інгебрігтсена, С. Хассан). Водночас, у вітчизняному спортивному дискурсі проблема підготовки до чемпіонатів Європи з кросу розглядається переважно фрагментарно – крізь призму аналізу протоколів окремих змагань, без спроби виявити глибинні причинно-наслідкові зв'язки між системою відбору, стратегією підготовки спортсменів групи резерву та підсумковими результатами виступів дорослої команди. Наявна у нас система часто базується на ситуативному підході, ігноруючи сучасні тенденції і підходи до періодизації тренувань, які успішно використовуються у Європі.

Дотепер у вітчизняному інформаційному просторі відсутній комплексний ретроспективний аналіз, який би поєднував статистичні дані за весь період незалежності (1994 – 2025 рр.) з оцінкою ефективності управлінських рішень щодо формування складу збірної команди України на ці змагання. Недостатньо вивченим залишається питання низької реалізації потенціалу українських атлетів під час переходу з юніорського спорту в категорію "молодь" та "дорослі", а також причини тактичних прорахунків у нових видах програми, таких як змішана естафета. Чемпіонат Європи 2025 року в м. Лагоа (Португалія) став своєрідним маркером, який актуалізував необхідність перегляду наявних підходів. Це зумовлює доцільність проведення цього дослідження, покликаного не лише констатувати наявний стан справ, а й запропонувати науково обґрунтовану стратегію реформування підготовки українських стаєрів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проведено в межах наукової теми «Система оцінки резервних та технічних можливостей спортсменів в олімпійському циклі підготовки» (ДРН 0125U001056).

Мета дослідження – проаналізувати ретроспективну динаміку виступів, оцінити рівень конкурентоспроможності та ефективності реалізації потенціалу збірної команди України на чемпіонатах Європи з кросу за період 1994 – 2025 років для розробки науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення системи відбору та стратегії підготовки у видах на витривалість.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом для проведення досліджень слугувала офіційна звітна документація Європейської Атлетики (European Athletics) та Федерації легкої атлетики України. Було проаналізовано підсумкові протоколи 31-го чемпіонату Європи з кросу (1994 – 2025 рр.), що охоплюють дані 469 атлетоучастей та 218 унікальних українських спортсменів. У роботі використано комплекс методів:

- історико-логічний аналіз: для визначення етапів розвитку кросу в Європі;
- статистичний аналіз: для обробки масивів даних щодо місць, які посіли, часових відставань та медального заліку;
- порівняльний аналіз: для співставлення результатів виступу збірної команди України з показниками провідних європейських країн;
- системний аналіз: для оцінювання ефективності кадрового забезпечення та формування складу команд.

Результати досліджень та їх обговорення.

Загальна характеристика чемпіонату Європи з кросу. Чемпіонат Європи з кросу започатковано Європейською Атлетикою у 1994 році. З 1994 по 2025 роки було проведено 31 такий чемпіонат. Станом на 2025 рік до програми цих змагань входять 7 видів: по 1 виду програми серед жінок та чоловіків для трьох вікових категорій (дорослі, молодь та юніори), а також командну гонку мікст – змішану естафету для дорослої вікової категорії спортсменів у складі 2 чоловіків та 2 жінок від країни, які долають етапи довжиною до 2 км. З 1994 року по 2025 рік доросла вікова категорія в програмі чемпіонатів була представлена постійно. Юніорська вікова категорія була включена з 1996 року, молодіжна вікова категорія – з 2006 року, командна гонка мікст – з 2017 року.

Враховуючи той факт, що на чемпіонатах Європи з кросу в кожному виді програми проводиться як особиста, так і командна першість, доцільно розглянути показники представництва країн, які виставляють команди в складі не менше 3

спортсменів у виді програми і таким чином беруть участь у цьому виді програми в командній першості (табл. 1). Команди переможниці та призери в командній першості в повному складі отримують медалі чемпіонату та беруть участь в офіційній урочистій церемонії нагородження, так само як і спортсмени переможці та призери в особистій першості.

Як видно з даних, наведених у таблиці 1, найвищі показники за кількістю країн-учасниць в командній першості традиційно спостерігаються в юніорських віковій категорії як серед чоловіків, так і серед жінок. У 2025 році ця кількість склала по 19 команд. Також спостерігається зростання показника представництва країн у відносно молодому виді програми – командній гонці мікст серед дорослих; з 2017 по 2025 рік ця кількість поступово збільшилась з 11 до 15 команд. Представництво країн в командній першості в молодіжній та дорослій вікових категоріях є відносно стабільним показником і в середньому коливається в межах від 10 до 14 команд.

Таблиця 1 - Показники представництва країн, які брали участь у командній першості на чемпіонатах Європи з кросу в період з 1994 по 2025 рр.

Вид програми	Середній показник	Мінімальний показник	Максимальний показник	У 2025 році
Крос, чоловіки	13	9	20	9
Крос, жінки	11	6	17	11
Крос, чоловіки, молодь (до 23 років)	14	9	16	13
Крос, жінки, молодь (до 23 років)	10	6	13	11
Крос, чоловіки, юніори (до 20 років)	17	4	23	19
Крос, жінки, юніорки (до 20 років)	15	6	20	19
Крос, командна гонка мікст (дорослі)	12	11	15	13

Кількість учасників у індивідуальних видах програми на чемпіонатах Європи з кросу є традиційно високою і в середньому коливається в діапазоні від 70 до 100 учасників залежно від вікової категорії. При цьому в юніорській віковій категорії цей показник є найвищим, як і у випадку з кількістю країн-учасниць у командній першості. Детальну інформацію про кількість учасників у індивідуальних видах програми на чемпіонатах Європи з кросу з 2022 по 2025 рр. наведено у таблиці 2.

Таблиця 2 - Кількість учасників у індивідуальних видах програми на чемпіонатах Європи з кросу з 2022 по 2025 рр.

Вікова група	2025 р.	2024 р.	2023 р.	2022 р.
Чоловіки	89	94	90	82
Жінки	71	81	59	67
Чоловіки, молодь (до 23 років)	76	76	79	82
Жінки, молодь (до 23 років)	67	72	74	59
Чоловіки, юніори (до 20 років)	103	95	92	101
Жінки, юніорки (до 20 років)	96	92	82	87

Кількість країн-учасниць чемпіонатів Європи з кросу 2024 та 2025 років у розрізі видів програми наведено у таблиці 3.

Таблиця 3 - Представництво країн-учасниць у видах програми на чемпіонатах Європи з кросу в 2024 та 2025 рр.

Вид програми	Кількість країн	
	2024 р.	2025 р.
Крос, чоловіки, дорослі	32	32
Крос, жінки, дорослі	24	25
Крос, чоловіки, молодь (до 23 років)	23	25
Крос, жінки, молодь (до 23 років)	21	24
Крос, чоловіки, юніори (до 20 років)	25	29
Крос, жінки, юніорки (до 20 років)	24	25
Крос, командна гонка мікст (дорослі)	11	15

Європейська Атлетика налічує в своєму складі 51 країну-члена (двох з яких з 2022 року і дотепер відсторонено), кожна з яких представляє відповідна національна федерація легкої атлетики. На чемпіонаті Європи з кросу 2025 року участь у змаганні взяли спортсмени з 37 різних країн, а найбільше представництво країн-учасниць на цих чемпіонатах спостерігалось у 2022 та 2019 рр. (табл. 4), коли участь в змаганні взяли спортсмени з 40 різних країн.

Таке представництво країн свідчить про достатньо високу популярність і розвиток кросового бігу в Європі та високий інтерес національних федерацій до цих змагань.

На чемпіонатах Європи з кросу Європейська Атлетика підводить підсумки командного заліку серед країн-учасниць за здобутими медалями та за набраними очками за місця з 1-го по 8-ме. З 1996 року до підрахунку загального командного заліку були включені також відповідні командні місця в окремих видах програми.

Таблиця 4 - Порівняльний аналіз рівня конкуренції серед країн-учасниць чемпіонату Європи з кросу з 1994 по 2025 рр.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2025	Лагоа (Португалія)	12	Іспанія (8)			16	Франція (44)			37	582	7
2024	Анталія (Туреччина)	12	Велика Британія (12)			18	Велика Британія (98)	5 (1)	16	39	608	7
2023	Брюсель (Бельгія)	12	Велика Британія (11)			18	Велика Британія (102)			38	524	7
2022	Турін (Італія)	10	Велика Британія (10)			17	Велика Британія (106)			40	534	7
2021	Дублін (Ірландія)	15	Велика Британія (8)			23	Велика Британія (67)	4 (1)	18	37	534	7
2019	Лісабон (Португалія)	16	Велика Британія (6)			21	Велика Британія (72)			40	544	7
2018	Тілбург (Нідерланди)	14	Нідерланди (4)			19	Велика Британія (68)	4 (1)	17	38	555	7
2017	Шаморин (Словакія)	12	Велика Британія (9)			20	Велика Британія (83)	3 (1)	17	37	559	7
2016	Чіа (Італія)	12	Туреччина (6)			19	Велика Британія (90)	9 (4)	13	33	446	6
2015	Йер (Франція)	12	Велика Британія (9)			19	Велика Британія (82)	9 (4)	11	32	437	6
2014	Шамоков (Болгарія)	10	Велика Британія (9)			18	Велика Британія (96)	9 (4)	10	34	451	6
2013	Белград (Сербія)	16	Велика Британія (9)	1	9	19	Велика Британія (101)	12 (2)	13	36	525	6
2012	Сентендре (Угорщина)	14	Велика Британія (10)			23	Велика Британія (82)	8 (3)	15	35	518	6
2011	Веленьє (Словенія)	11	Велика Британія (12)			17	Велика Британія (102)	9 (3)	13	33	476	6
2010	Алюфейра (Португалія)	11	Велика Британія (7)	3	5	20	Велика Британія (66)	34 (7)	5	34	468	6
2009	Дублін (Ірландія)	12	Велика Британія (12)	1	9	17	Велика Британія (105)	10 (4)	12	30	423	6
2008	Брюсель (Бельгія)	12	Велика Британія (12)	2	5	16	Велика Британія (119)	18 (3)	11	32	467	6
2007	Торо (Іспанія)	12	Велика Британія (8)	3	4	18	Велика Британія (89)	25 (5)	7	29	423	6
2006	Сан-Джорджо-су-Леньяно (Італія)	12	Велика Британія (4)	1	5	17	Велика Британія (52)	16 (4)	8	30	468	6
2005	Тілбург (Нідерланди)	12	Велика Британія (5)	2	4	18	Велика Британія (47)	14 (2)	8	27	350	4
2004	Херінгсдорф (Німеччина)	12	Велика Британія (6)	1	5	18	Велика Британія (43)	9 (2)	12	27	361	4
2003	Едінбург (Велика Британія)	13	Велика Британія (4)	1	3	18	росія (47)	12 (2)	8	27	304	4
2002	Медлін (Хорватія)	11	росія (7)	1	4	18	росія (58)	16 (4)	7	27	349	4
2001	Тун (Швейцарія)	11	Україна (2)	2	1	19	Велика Британія (48)	16 (2)	7	27	335	4
2000	Мальмьо (Швеція)	13	Португалія (5)	1	7	19	Португалія (60)	14 (4)	6	32	339	4

Продовження таблиці 4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1999	Веленьє (Словенія)	8	Португалія (3)			17	Португалія (28)	2 (1)	14	29	336	4
1998	Феррара (Італія)	11	Велика Британія (1) Угорщина (1) Іспанія (1) Україна (1)	1	1	18	Португалія (22)	13 (2)	3	26	287	4
1997	Оейраш (Португалія)	10	Югославія (2)	1	9	17	Іспанія (16)	6 (1)	11	26	253	4
1996	Шарлеруа (Бельгія)	6	Велика Британія (1)			11	Португалія (15)			25	249	4
1995	Алнік (Велика Британія)	6	Фінляндія (1)			9	Велика Британія (14)			23	186	2
1994	Алнік (Велика Британія)	4	Португалія (2)			8	Іспанія (20)			23	172	2

Примітки:

- 1 – рік проведення змагань;
- 2 – місто, країна, де проводились змагання;
- 3 – кількість країн, які завоювали медалі;
- 4 – країна-переможець медального заліку (кількість медалей);
- 5 – кількість медалей збірної команди України;
- 6 – місце збірної команди України в медальному заліку;
- 7 – кількість країн, які завоювали очки за зайняті 1-8 місця;
- 8 – країна-переможець заліку за очками (кількість очок);
- 9 – кількість очок збірної команди України, (кількість спортсменів, які принесли очки);
- 10 – місце збірної команди України у заліку за очками;
- 11 – кількість країн, які взяли участь в змаганні;
- 12 – кількість спортсменів, які взяли участь в змаганні;
- 13 – кількість видів в програмі змагань.

Аналіз динаміки суперництва між країнами-учасницями чемпіонатів Європи з кросу свідчить, що беззаперечним лідером у період 1994 – 2025 рр. залишається Велика Британія. За підсумками 31 проведеного чемпіонату британська збірна 21 раз очолювала загальний медальний залік та 22 рази посідала перше місце в заліку за очками за 1-8 місця (placing table).

Підтвердженням інтенсифікації конкурентної боротьби на чемпіонатах Європи з кросу є розширення географії призерів: кількість країн, що виборювали нагороди, зростає у період з 1994 року до 2025 року з 4 до 12 в загальному медальному заліку, а в командному заліку за очками (placing table) — з 8 до 18 за цей же період.

Зазначене вказує на розширення географії конкурентоспроможних національних збірних команд. Максимальна кількість країн, що виборювали нагороди у досліджуваній період, досягала 16, а в заліку за очками (placing table) — 23. Така динаміка підтверджує стійку тенденцію до інтенсифікації конкуренції між країнами в командних видах програми чемпіонатів.

Аналізуючи рейтинги команд у кожній віковій категорії як за кількістю здобутих нагород, так і за очками, можна виділити такі тенденції.

У категорії дорослих серед чоловічих команд провідні позиції за кількістю виборених нагород у період 1994 – 2025 рр. посідають збірні Франції та Іспанії. За показниками командного заліку за очками (placing table) до вісімки найсильніших стабільно входять національні команди Іспанії, Італії, Ірландії та Швейцарії.

Серед жінок у цій же віковій категорії найбільшу кількість нагород виборола збірна Великої Британії, тоді як за сумою набраних очок лідирують Іспанія, Італія та Ірландія.

У категорії молоді (U23) серед чоловіків за кількістю здобутих нагород домінують команди Великої Британії, Франції та Ірландії. Водночас у заліку за очками серед лідерів топ-8 не виявлено сталої динаміки, що свідчить про ще більш високу конкуренцію та щільність результатів.

У жіночій групі цієї ж вікової категорії лідерами за нагородами є Велика Британія, Франція та Ірландія, а основними конкурентами у межах placing table виступають Польща, Швейцарія та Італія.

У категорії U20 серед чоловіків збірна Великої Британії зберігає домінуючі позиції за кількістю здобутих нагород. Водночас у заліку за очками (placing table) не виявлено сталої групи лідерів, що також свідчить про високу конкуренцію між країнами в цій віковій групі.

У юніорській жіночій групі абсолютним лідером за нагородами є команда Великої Британії, а у заліку за очками на перших позиціях — Ірландія, Швейцарія та Італія.

Щодо командної гонки мікст, яка є відносно новою дисципліною, лідерами медального заліку є Велика Британія та Італія. Разом із тим, за кількістю очок домінування окремих команд не виявлено.

Аналіз результативності команд у заліку за очками (placing table) за 1 – 8 місця в усіх вікових категоріях виявив тенденцію до зростання щільності результатів, починаючи з 2017 року (табл. 5). Це свідчить про інтенсифікацію конкуренції та вирівнювання рівня майстерності атлетів у межах першої вісімки. Згідно з правилами змагань командний результат у кожному забігу визначається за найменшою сумою місць трьох найкращих учасників від однієї країни, тоді як загальнокомандний рейтинг у Placing Table формується шляхом нарахування балів за підсумкові місця з 1-го по 8-ме.

Зростання щільності результатів найбільш виражено за показником суми місць команд, що посіли восьму сходинку в усіх шести дисциплінах програми. Починаючи з 2017 року, цей поріг суттєво знизився: з діапазону 13 – 150 до 80 – 98 очок. Для команд-переможниць у всіх вікових категоріях цей показник становить від 9 до 20 очок. Загалом спостерігається тенденція до зменшення суми місць на 10 – 20 пунктів майже в усіх видах програми, за винятком категорії молоді (U23, жінки), де зберігається стабільний діапазон у межах 17 – 27 очок.

На чемпіонатах Європи з кросу, де традиційно кросові дистанції варіюються щороку, але відповідають стандартам Європейської Атлетики (1300-ECCC Cross Country Regulations-October 2025) [7], основні дистанції для певних вікових груп відповідають:

- дорослі, чоловіки та жінки: 8-10 км;
- молодь, чоловіки та жінки: 6-8 км
- юніори, чоловіки та жінки: 4-6 км;
- дорослі, змішана естафета мікс: 4 x 1 коло (приблизно 1,5 км).

Зростання щільності результатів найбільш виражено за показником суми місць команд, що посіли восьму сходинку в усіх шести дисциплінах програми. Починаючи з 2017 року, цей поріг суттєво знизився: з діапазону 13 – 150 до 80 – 98 очок. Для команд-переможниць у всіх вікових категоріях цей показник становить від 9 до 20 очок. Загалом спостерігається тенденція до зменшення суми місць на 10 – 20 пунктів майже в усіх видах програми, за винятком категорії молоді (U23, жінки), де зберігається стабільний діапазон у межах 17 – 27 очок.

На чемпіонатах Європи з кросу, де традиційно кросові дистанції варіюються щороку, але відповідають стандартам Європейської Атлетики (1300-ECCC Cross Country Regulations-October 2025) [7], основні дистанції для певних вікових груп відповідають:

- дорослі, чоловіки та жінки: 8-10 км;
- молодь, чоловіки та жінки: 6-8 км
- юніори, чоловіки та жінки: 4-6 км;
- дорослі, змішана естафета мікс: 4 x 1 коло (приблизно 1,5 км).

Конфігурація траси може бути адаптована до особливостей місцевості (наприклад, профіль траси, який має бути складним і видовищним). Характеристики кожного чемпіонату Європи з кросу можуть варіюватися за довжиною дистанції, складністю рельєфу та погодними умовами в межах стандартів Європейської Атлетики, що забезпечує високий рівень інтересу з боку учасників та глядачів.

Для оцінювання щільності результатів у межах першої вісімки в кожній дисципліні використано показники часового відставання атлетів, які посіли друге, третє та восьме місця, від лідера забігу (2023 – 2025 рр.). Аналіз динаміки цих маркерів дає змогу об'єктивно оцінити рівень конкурентоспроможності незалежно від довжини дистанції чи профілю траси.

Як продемонстровано в таблиці 6, у чоловічих категоріях спостерігаються стабільні часові інтервали відставання від переможця для 2-го, 3-го та 8-го місць в усіх вікових групах. У змішаній естафеті (mixed relay) протягом останніх трьох років для першої трійки команд зберігався мінімальний розрив (0:00 – 0:05 с), що підтверджує високу інтенсивність боротьби та вирівнювання класу провідних збірних у цій дисципліні. У жіночих категоріях найвища щільність результатів серед першої вісімки зафіксована в групі U20, тоді як у дорослих та молоді (U23) стійка тенденція до зближення часових показників відзначається впродовж останніх двох років.

Узагальнення даних щодо інтенсифікації щільності результатів, скорочення часових інтервалів між лідерами та розширення географічного представництва країн-учасниць дає змогу стверджувати, що чемпіонат Європи з кросу не лише зберігає свою актуальність, а й трансформується у високотехнологічну систему підготовки елітних атлетів.

На сучасному етапі турнір виступає ключовим механізмом збереження та розвитку європейської школи стаєрського бігу, виконуючи три стратегічні функції:

- формування конкурентної платформи для реалізації потенціалу європейських атлетів в умовах глобальної домінації бігунів зі Східної Африки;

- забезпечення системної наступності та адаптації молоді (категорія U23) під час переходу до елітного дорослого спорту;
- створення фундаменту спеціальної витривалості та психологічної стійкості, що є необхідною передумовою для досягнення високих результатів на середніх та довгих дистанціях у літньому легкоатлетичному сезоні.

Таблиця 6 - Часові інтервали відставання від переможця для другого, третього та восьмого місць на чемпіонатах Європи з кросу 2023-2025 років

Види програми	Рік ЧЄ	Дистанція	2 місце	3 місце	8 місце
Жінки, дорослі	2025	7470 м	00:15	00:21	00:53
	2024	7832 м	00:11	00:18	00:34
	2023	~9000 м	00:45	01:02	01:52
		$\bar{x}$	00:24	00:34	01:06
Жінки, молодь	2025	5960 м	00:05	00:24	00:55
	2024	6322 м	00:05	00:08	00:43
	2023	~7000 м	01:23	01:34	01:52
		$\bar{x}$	00:31	00:42	01:10
Жінки, юніорки	2025	4450 м	00:32	00:35	00:48
	2024	4812 м	00:11	00:16	00:50
	2023	~5000 м	00:19	00:30	01:12
		$\bar{x}$	00:21	00:27	00:57
Чоловіки, дорослі	2025	7470 м	00:03	00:18	00:24
	2024	7832 м	00:08	00:15	00:29
	2023	~9000 м	00:03	00:05	00:23
		$\bar{x}$	00:05	00:13	00:25
Чоловіки, молодь	2025	5960 м	00:12	00:16	00:25
	2024	6322	00:01	00:04	00:19
	2023	~7000 м	00:00	00:09	00:23
		$\bar{x}$	00:04	00:10	00:22
Чоловіки, юніори	2025	4450 м	00:01	00:08	00:20
	2024	4812 м	00:02	00:09	00:14
	2023	~5000 м	00:01	00:15	00:39
		$\bar{x}$	00:01	00:11	00:24
Командна гонка мікст	2025	5960 м	00:04	00:05	00:23
	2024	6322 м	00:00	00:00	01:02
	2023	~6000 м	00:02	00:04	01:00
		$\bar{x}$	00:02	00:03	00:48

Аналіз виступів національної збірної команди України у чемпіонатах Європи з кросу протягом 1994 – 2025 років. Національна збірна команда України була представлена на всіх 31 проведених турнірах. Проте, залежно від жорсткості критеріїв внутрішнього відбору та рівня кваліфікації спортсменів, кількісний склад збірної команди варіювався. Зокрема, не завжди забезпечувалося повне

комплектування команд (мінімум три учасники в одній дисципліні) для участі в командній першості (табл. 5, 7). Винятком є категорія дорослих серед чоловіків, де представництво України було стабільно повним протягом усього досліджуваного періоду.

Таблиця 7 - Показники представництва національної збірної команди України в індивідуальних видах програми та командному заліку на чемпіонатах Європи з кросу (1994 – 2025 рр.)

Вид програми	Особиста першість	Командна першість	Кількість проведених турнірів
Чоловіки, дорослі	31	18	31
Жінки, дорослі	23	10	31
Чоловіки, юніори	26	22	29
Жінки, юніори	26	20	29
Чоловіки, молодь	18	15	19
Жінки, молодь	18	10	19
Командна гонка мікст	-	7	8

У таблиці 8 наведено ретроспективний аналіз результативності національної збірної команди України в медальному заліку та заліку за очками (placing table) на чемпіонатах Європи з кросу за період 1994 – 2025 рр.

За підсумками участі у 31 континентальній першості українські атлети вибороли 21 нагороду: 11 золотих, 3 срібні та 7 бронзових медалей. Збірна України тричі входила до трійки лідерів у загальному медальному заліку та один раз — до топ-3 у заліку за очками. Зокрема, у 1998 році українська команда розділила першу сходинку медального заліку зі збірними Великої Британії, Угорщини та Іспанії.

Слід наголосити, що методика визначення рейтингу команд за медальним заліком та очками (placing table) включає як індивідуальні здобутки атлетів, так і загальнокомандні результати в кожній дисципліні. Для об'єктивної оцінки рівня конкурентоспроможності національної збірної України у період 1994 – 2025 рр. здійснено диференційований аналіз цих показників.

Узагальнені дані (табл. 9 - 10) свідчать, що в індивідуальній першості українські атлети вибороли 16 нагород (11 золотих, 1 срібну, 4 бронзові), тоді як у командному заліку — 5 медалей (2 срібні та 3 бронзові). Розподіл місць у зоні фіналістів (4 – 8 місця) також демонструє певну асиметрію: 18 результатів зафіксовано в особистому заліку та 30 – у командному.

Таблиця 8 - Зведені показники результативності національної збірної команди України на чемпіонатах Європи з кросу: призові місця, виступи в зоні фіналістів (4 – 8 місця) та командна першість (1994 – 2025 рр.)*

Рік ЧС	Місце проведення	К-ть медалей	Золото	Срібло	Бронза	4-8 місця					К-ть 4-8м	К-ть очок	Командне місце		Кількість учасників	Кількість видів		
						4	5	6	7	8			медальний залік	за очками		Ч	Ж	Σ
1994	Алнік (Велика Британія)														11 (6ч+5ж)	1	1	2 з 2
1995	Алнік (Велика Британія)														9 (4ч+5ж)	1	1	2 з 2
1996	Шарлеруа (Бельгія)														8 (4ч+4ж)	1	1	2 з 4
1997	Оейраш (Португалія)	1			1						6	10	14	4 (1ч+3ж)	1	1	2 з 4	
1998	Феррара (Італія)	1	1				1*			1	13	1	3	6 (4ч+2ж)	2	2	4 з 4	
1999	Веленьє (Словенія)								1	1	2		14	13 (7ч+6ж)	2	2	4 з 4	
2000	Мальмьо (Швеція)	1		1				2		1	3	14	7	10 (7ч+3ж)	2	1	3 з 4	
2001	Тун (Швейцарія)	2	2								16	1	7	6 (3ч+3ж)	2	2	4 з 4	
2002	Медулін (Хорватія)	1	1					1	1		3	16	4	17 (9ч+8ж)	2	2	4 з 4	
2003	Едінбург (Велика Британія)	1	1					1			1	12	3	3 (3ч+0ж)	1	0	1 з 4	
2004	Херінгсдорф (Німеччина)	1	1							1	1	9	5	12 (9ч+0ж)	2	0	2 з 4	
2005	Тілбург (Нідерланди)	2	1		1						14	4	8	14 (10ч+4ж)	2	1	3 з 4	
2006	Сан-Джорджо-су-Леньяно (Італія)	1	1					2	1		3	16	5	8 (11ч+6ж)	2	3	5 з 6	
2007	Торо (Іспанія)	3	1		2			1		1	2	25	4	7 (11ч+6ж)	3	1	4 з 6	
2008	Брюсель (Бельгія)	2	1	1				1			1	18	5	11 (13ч+7ж)	3	3	6 з 6	
2009	Дублін (Ірландія)	1			1				1	2	3	10	9	12 (10ч+11ж)	3	3	6 з 6	
2010	Алюфейра (Португалія)	3	1		2	1	1	1	1		4	34	5	5 (10ч+7ж)	3	3	6 з 6	
2011	Веленьє (Словенія)					1		1		1	3	9		13 (11ч+2ж)	3	2	5 з 6	
2012	Сентендре (Угорщина)						1	1		1	3	8		15 (13ч+8ж)	3	2	5 з 6	
2013	Белград (Сербія)	1		1		1					1	12	9	13 (9ч+8ж)	3	3	6 з 6	
2014	Шамоков (Болгарія)							1	3		4	9		10 (12ч+9ж)	3	3	6 з 6	
2015	Йер (Франція)					1			1	2	4	9		11 (12ч+12ж)	3	3	6 з 6	
2016	Ча (Італія)					1			1	2	4	9		13 (13ч+12ж)	3	3	6 з 6	
2017	Шаморин (Словакія)							1			1	3		17 (15ч+14ж)	3,5	3,5	7 з 7	
2018	Тілбург (Нідерланди)							1			1	4		17 (14ч+14ж)	3,5	3,5	7 з 7	
2019	Лісабон (Португалія)													22 (11ч+11ж)	3,5	3,5	7 з 7	
2021	Дублін (Ірландія)							1			1	4		10 (5ч+5ж)	3,5	3,5	7 з 7	
2022	Турін (Італія)													12 (6ч+6ж)	3	3	6 з 7	
2023	Брюсель (Бельгія)													11 (5ч+6ж)	3,5	2,5	6 з 7	
2024	Анталія (Туреччина)					1					1	5		17 (9ч+8ж)	3,5	2,5	6 з 7	
2025	Лагоа (Португалія)													16 (8ч+8ж)	3,5	3,5	7 з 7	
Всього		21	11	3	7	6	8*	11	9	12	46*							

Примітки:

1. Починаючи з 1996 року, до заліку за очками (1 – 8 місця) включено результати командної першості в усіх категоріях програми.
2. У 1998 році українськими атлетами було здобуто два 5-х місця: в індивідуальному та командному заліках серед юніорів (категорія U20).

Таблиця 9 - Зведені показники результатів у зоні фіналістів (1–8 місця) в індивідуальному заліку та змішаній естафеті, а також загальна кількість виступів та окремих атлетів у складі збірної України на чемпіонатах Європи з кросу (1994 - 2025 рр.)

Види програми ЧЄ з кросу	Кількісні показники для зайнятих з 1 по 8 місць в індивідуальному заліку, кількості учасників та унікальних спортсменів																		
	1-3 місця					4-8 місця					1-8 місця			чоловіки		жінки			
	1	2	3	∑ 1-3 м	унік. атл- в 1-3 м	4	5	6	7	8	∑ 4- 8м	унік. атл- в 4-8 м	1-8м очк и	всьог о учас-в	всього унік. атлетів	учас- в	унік. атлеті в	учас- в	унік. атлетів
Чоловіки, дорослі	9	1	2	12	1		1		1		2	2	97	14	2	22	7	11	8
Жінки, дорослі	1			1	1		1			1	2	1	13	3	1				
Чоловіки, молодь						2					2	2	10	2	2				
Жінки, молодь			1	1	1			1	1	1	3	2	12	4	3				
Чоловіки, юніори	1		1	2	2	1	2	1			4	4	30	6	5				
Жінки, юніорки							1	2		1	4	4	11	4	4				
Командна гонка мікст							1				1	4	4	4	4	2	2	2	2
Всього	11	1	4	16	5 (3ч+2ж)	3	6	4	2	3	18	17	177	37	19	24	9	13	10

Таблиця 10 - Зведені показники результативності національної збірної України у командній першості за дисциплінами програми чемпіонатів Європи з кросу (1994 – 2025 рр.)

Команди	Кількість проведених турнірів	Участь України в командній першості, кіль-ть разів	Виступи в межах 1–8 місць та сумарна кількість набраних очок															
			1	2	3	∑ 1-3	4	5	6	7	8	∑ 4-8	∑ 1-8	1-8м очки	∑ 9-12	∑ 13-16	∑ 17-19	
Чоловіки, дорослі	31	18			1	1			2	2	2	2	8	9	26	5	3	
Жінки, дорослі	31	10				0					1		1	1	2	6	3	
Чоловіки, молодь	19	15		1		1					1	3	5	5	12	8	2	
Жінки, молодь	19	10			1	1	2		1	2	1	6	7	24	2	1		
Чоловіки, юніори	29	22				0	1	1	1		2	5	5	14	6	7	4	
Жінки, юніорки	29	20		1	1	2			3	1	1	5	7	25	5	4	2	
Командна гонка мікст	8	7				0			1			1	1	4	5	1		
Всього			0	2	3	5	3	4	7	7	9	30	35	107	36	21	6	

Сумарний доробок збірної становить 173 очки за індивідуальні виступи та 111 очок – за командні (включаючи 5-те місце у змішаній естафеті). Коефіцієнт співвідношення очок складає 1,56 на користь індивідуальних результатів (рис. 1).

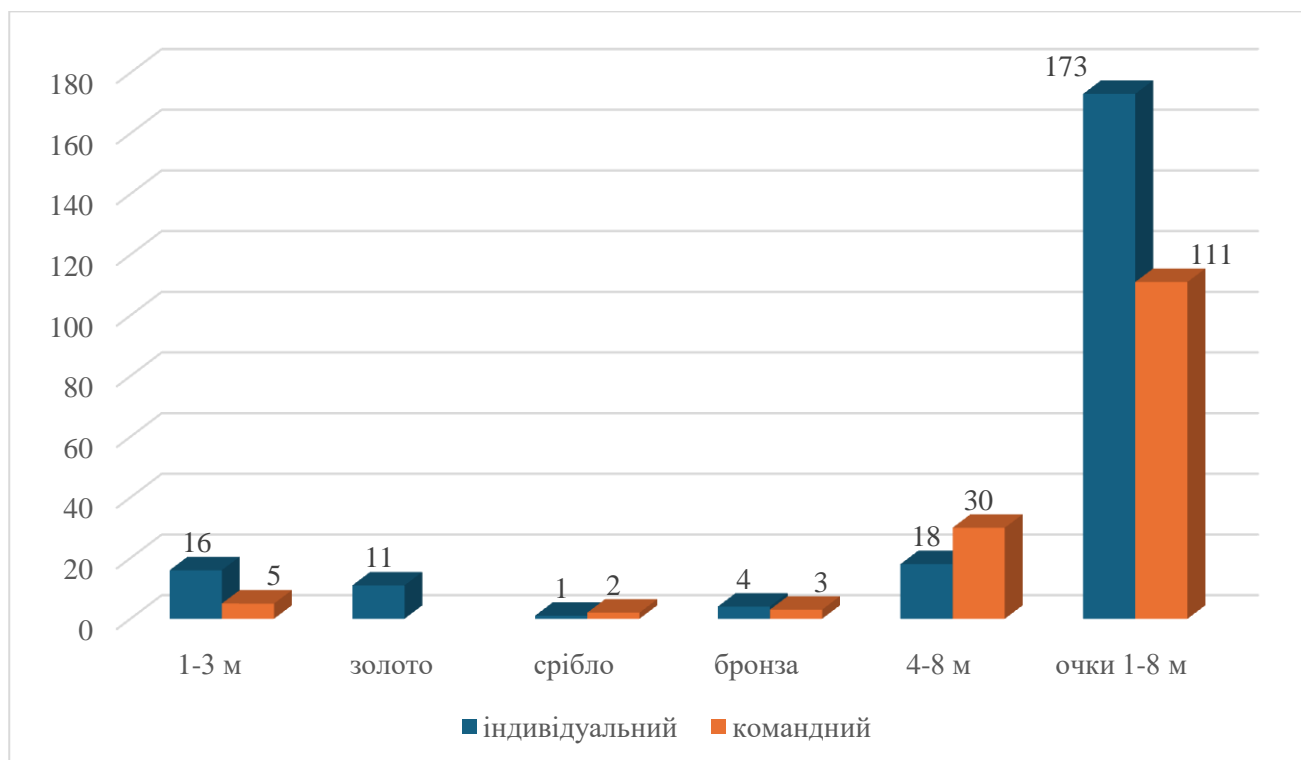

Рис. 1 - Порівняльна характеристика результативності збірної України в індивідуальному та командному заліках на чемпіонатах Європи з кросу (1994 – 2025 рр.) за показниками у топ-8 та набраними очками.

Зазначене підтверджує, що високі позиції України в загальному рейтингу забезпечувалися переважно завдяки видатним особистим досягненням лідерів збірної, тоді як командна щільність результатів залишається ресурсом для подальшого зростання.

Важливим аспектом аналізу результативності збірної України є оцінка кадрового потенціалу, що безпосередньо відображає рівень внутрішньої конкурентоспроможності команди. Як було зазначено, в індивідуальному заліку за досліджуваний період (1994 – 2025 рр.) українськими спортсменами здобуто 16 нагород.

Деталізація даних (табл. 9) свідчить про високу концентрацію успіху: всі 16 медалей були виборені лише п'ятьма атлетами (3 чоловіки та 2 жінки), що відображено на рисунку 2. Зокрема: Сергій Лебідь здобув 12 нагород у категорії дорослих (1997 – 2010 рр.), Тетяна Головченко стала чемпіонкою Європи у 2006 р., Анна Носенко виборола «бронзу» серед молоді (U23) у 2010 р. У категорії юніорів (U20) золоту медаль здобув Василь Матвійчук (2001 р.), а бронзову — Дмитро Лашин (2007 р.).

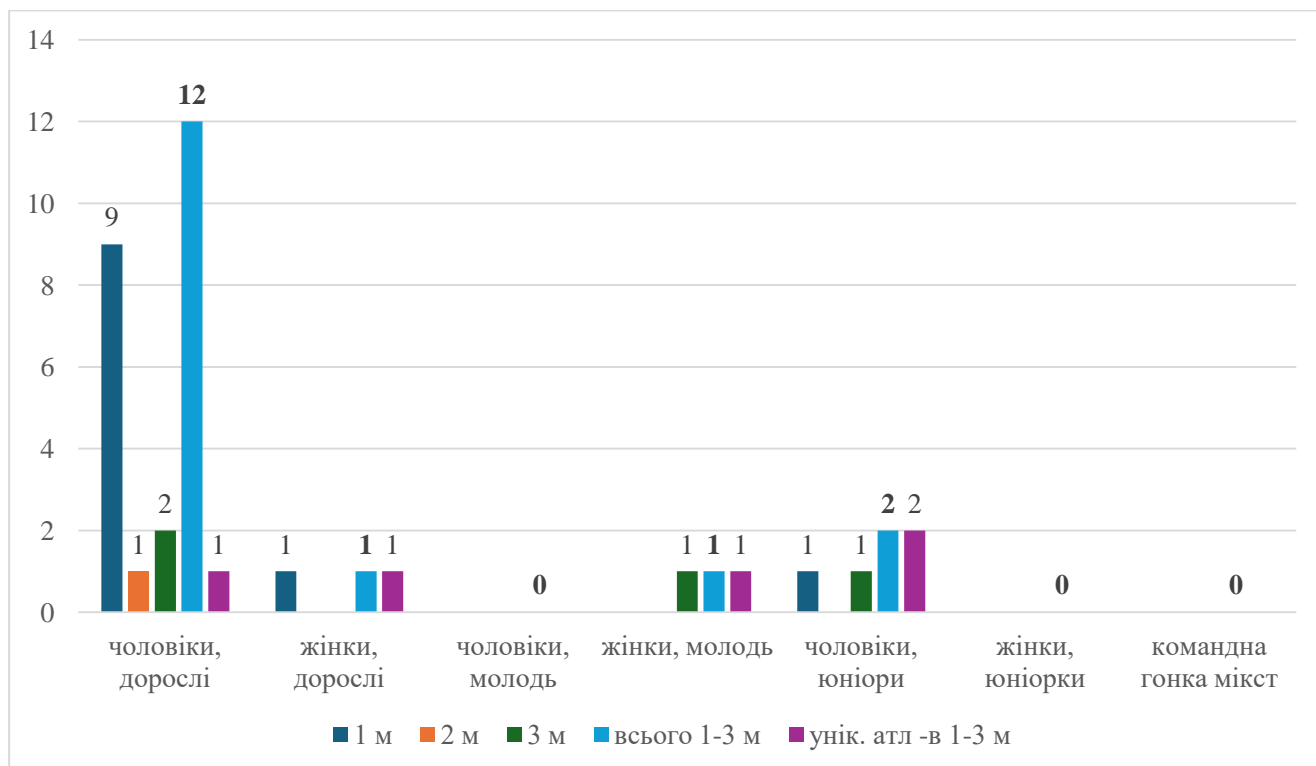

Рис. 2 - Розподіл виборених індивідуальних нагород за персональним складом призерів збірної України на чемпіонатах Європи з кросу (1994 – 2025 рр.)

Варто наголосити на часовій локалізації цих досягнень: усі індивідуальні нагороди були здобуті виключно у період з 1997 по 2010 роки, що вказує на наявність потужного лідерського ядра в цей історичний відрізок та потребу в проведенні глибокого аналізу причин такого успіху.

Аналіз даних таблиці 9 та рисунка 3 дає змогу констатувати високий рівень концентрації медальних здобутків. При сумарному показнику у 469 людино-виступів («атлетоучастей»), які забезпечили 218 окремих атлетів («унікальних атлетів») у складі національної збірної України за період 1994 – 2025 рр., лише 5 спортсменів ставали призерами в індивідуальному заліку.

Це становить лише 2,29 % від загальної кількості атлетів, які входили до складу збірної (5/218). Виборені ними 16 індивідуальних нагород відповідають показнику 3,41 % відносно загальної кількості виступів (16/469). Зазначена статистична закономірність підкреслює критичну залежність медального результату України від обмеженого кола лідерів високої кваліфікації.

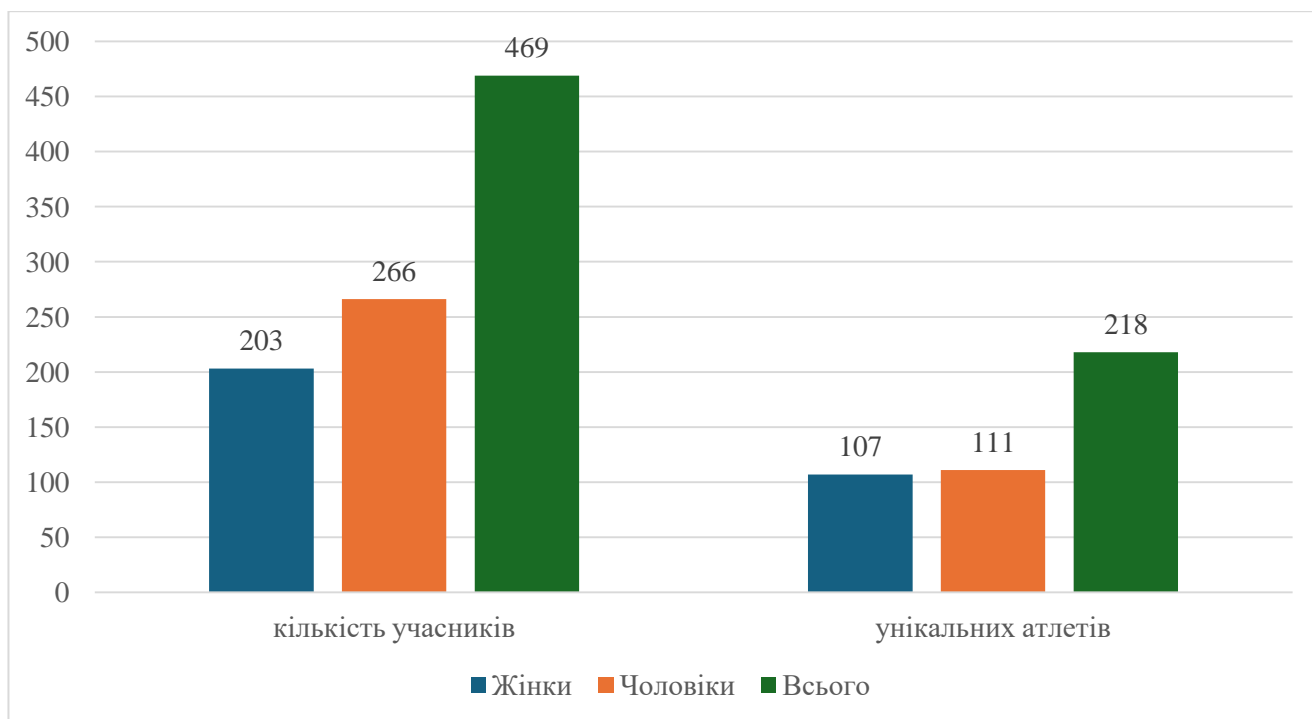

Рис. 3 - Кількісна та гендерна структура представництва збірної України на чемпіонатах Європи з кросу (1994 – 2025 рр.): співвідношення загальної кількості виступів та персонального складу атлетів

Диференційований аналіз результатів у зоні фіналістів (1 – 8 місця) та їх персонального складу дає підстави констатувати певне співвідношення цих показників до загальної кількості виступів збірної України. Зокрема, для 34 зафіксованих результатів у топ-8 (з урахуванням змішаної естафети), показник участі становить 37 людино-виступів (24 чоловіки та 13 жінок) із загальних 469, що забезпечили 19 окремих атлетів (9 чоловіків та 10 жінок) із 218.

Серед чоловіків у категорії дорослих лише двоє атлетів більше одного разу входили до зони фіналістів (4 – 8 місця): Сергій Лебідь та Євген Божко. У жінок Тетяна Головченко, крім золотої нагороди, посідала 5-те та 8-ме місця. У категорії молоді (U23) серед чоловіків високі результати продемонстрували Іван Стребков та Андрій Атаманюк (обидва — 4-те місце), а серед жінок — Вікторія Погорельська (6-те та 7-ме місця) і Вікторія Калюжна (8-ме місце). У юніорській категорії (U20) відзначилися Дмитро Лашин («срібло» та 6-те місце), Іван Гешко (5-те місце), Іван Стребков та Андрій Атаманюк (4-те та 5-те місця відповідно).

Порівняльний аналіз свідчить, що ефективність виступів у межах 1 – 8 місць становить 7,88 % від загальної кількості людино-виступів (37/469) та 8,72 % від персонального складу збірної (19/218)

Аналіз результативності збірної України в командній першості (табл. 5, 10) свідчить, що за історію участі у 31 чемпіонаті національна команда п'ять разів ставала призером та 30 разів входила до зони фіналістів (4 – 8 місця).

Найвищу результативність продемонструвала жіноча збірна у категорії U20 (срібна та бронзова нагороди). Також призові місця здобували чоловіча доросла команда («бронза»), а також чоловіча та жіноча збірні у категорії U23 (срібні нагороди).

Структура результатів у межах 4 – 8 місць за дисциплінами програми така:

чоловіки (дорослі): 8 разів (при 18 фактах командної участі);

жінки (U23): 6 разів (при 10 фактах участі);

юніори (U20, чоловіки): 5 разів (при 22 фактах участі);

юніорки (U20, жінки): 5 разів (при 20 фактах участі);

молодь (U23, чоловіки): 4 рази (при 15 фактах участі);

жінки (дорослі): 1 раз (при 10 фактах участі);

змішана естафета: 1 раз (при 7 фактах участі).

Дослідження часових інтервалів успішності дає змогу стверджувати, що період активної присутності українських команд у топ-8 завершився переважно у 2017 році. Зокрема, чоловіча доросла команда входила до еліти у 2002 – 2016 рр., юніорські склади (U20) — до 2011 – 2014 рр., а молодіжні команди (U23) — у 2009 – 2017 рр. Успішні виступи молодіжних складів у 2011 – 2017 рр. корелюють із результативністю юніорського ядра попередніх років, що підтверджує ефективність переходу атлетів між віковими категоріями в цей період.

Слід зауважити, що попри входження до вісімки найкращих, збірна України в командній боротьбі зазвичай посідала позиції в нижній частині підсумкового протоколу (відносно загальної кількості країн із повним складом). Для глибшого розуміння щільності результатів проведено порівняльний аналіз екстремальних та середніх показників збірної України в зіставленні з результатами команд-переможниць (табл. 5, 11).

Застосований підхід дав змогу сформуванню об'єктивного уявлення про стабільність результатів збірної команди України в кожній дисципліні програми чемпіонатів Європи з кросу. Дані таблиці 11 свідчать про високу інтенсивність конкуренції у категорії дорослих чоловіків. Показники найкращого та найгіршого виступів чоловічої збірної (1994 – 2025 рр.) демонструють чітку кореляцію між зайнятим місцем та сумою місць (очок): найвищий результат — 3-тє місце (71 очко), найнижчий — 15-тє місце (294 очки). Осереднені показники за весь період виступів також підтверджують стабільність результативності в цій категорії.

Таблиця 11 - Порівняльний аналіз показників командної результативності національної збірної України у розрізі дисциплін програми чемпіонатів Європи з кросу (1994–2024 рр.)

Вид програми	Параметри результативності збірної України (1994–2024 рр.)															Загальні показники команд-учасниць чемпіонатів Європи						
	загальна кількість виступів		кількість унікальних атлетів		участь в особистій першості	участь в командній першості	найвища позиція команди за місцем		найвищий показник команди за очками		середній показник команди (за місцем)		найнижча позиція команди (за місцем)		найнижчі показники команди за очками		кількість країн, які взяли участь в командній першості			кількість очок команди-переможниці (1м)		
	уч-в	унік-х. атл-в	чол.	жін.	к-ть	к-ть	м-це	очки	очки	м-це	м-це	очки	м-це	очки	очки	м-це	срд	макс	мін	срд	мін	макс
Чоловіки, дорослі	95	38	108	104	30 з 30	18	3	71	71	3	9	156	15	294	294	15	13	20	9	28,9	13	53
Жінки, дорослі	52	37			30 з 30	10	7	238	91	10	11	163	14	176	238	7	11	17	6	29,6	9	52
Чоловіки, молодь	63	38			17 з 18	15	2	72	72	2	10	164	15	215	232	12	14	16	9	29,8	7	60
Жінки, молодь	50	33			17 з 18	10	3	61	61	3	7	123	13	167	167	13	10	13	6	26,7	10	56
Чоловіки, юніори	88	70			26 з 28	21	4	109	52	5	12	188	19	250	286	13	17	23	4	32,9	10	68
Жінки, юніорки	80	59			27 з 28	19	2	58	57	3	10	159	17	231	255	12	14	20	6	24,8	9	51
Командна гонка мікст	7 ком.	19			6 з 7	6	5	16:30	16:30	5	9	19:11	11	21:44	21:44	11	12	14	11	17:57	16:10	19:44

Примітки: У змішаній естафеті (mixed relay) замість суми місць відображено часові результати проходження дистанції. Цей показник є індикативним і наведений для загального огляду, оскільки дистанції на чемпіонатах Європи з кросу не мають уніфікованого метражу та ідентичних умов профілю траси. Рейтинг команд у цій дисципліні формується безпосередньо за часовим показником результату на фініші.

Натомість показники жіночої збірної (дорослі) не демонструють подібної кореляції, що вказує на низьку реалізацію потенціалу та значний вплив зовнішніх чинників. Зокрема, найвище в історії 7-ме місце (2015 р.) було здобуте з аномально високою сумою місць (238 очок), що стало можливим лише через обмежену кількість команд-учасниць (всього 8). Для порівняння: значно кращий за якістю результат у 91 очко дозволив команді посісти лише 10-те місце в іншому сезоні.

У категоріях молоді (U23), юніорок (U20) та у змішаній естафеті показники найвищих позицій є загалом співвідносними із сумою набраних очок. Відхилення у найнижчих показниках слід аналізувати крізь призму конкурентного середовища. Наприклад, у 2016 р. юніорки посіли 12-те місце (255 очок) при 14 командах, тоді як у 2024 р. — 17-те місце при 231 очку серед 18 команд. Порівняння цих цифр свідчить про певний ріст конкурентоспроможності у 2024 р., попри нижчу підсумкову позицію.

Підсумковий порівняльний аналіз виступів збірної України в індивідуальному заліку та змішаній естафеті (1994 – 2025 рр.), що охоплює 218 окремих атлетів та 469 людино-виступів, дав змогу визначити загальну тенденцію реалізації спортивного потенціалу, яка візуалізована на рисунку 4.

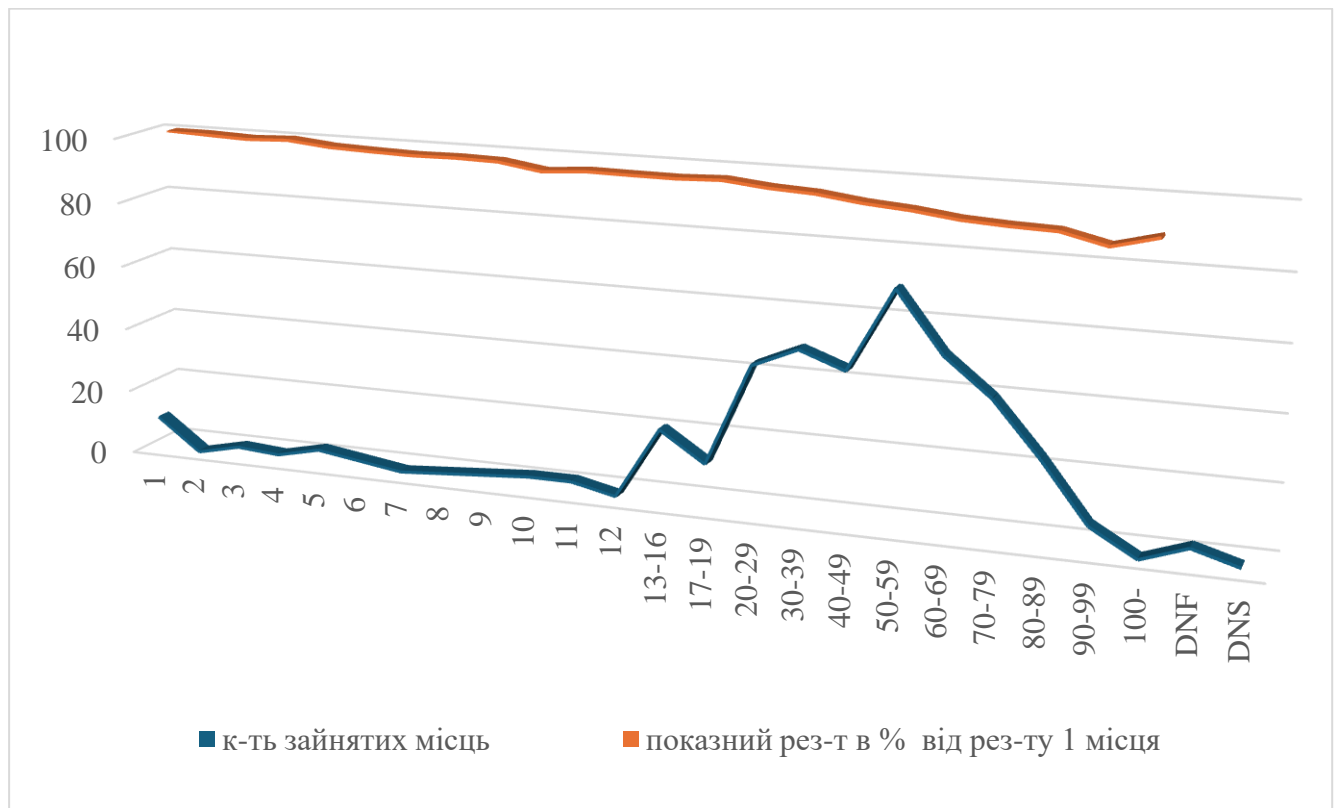

Рис. 4 - Узагальнена модель ефективності виступів атлетів збірної України в індивідуальному заліку на чемпіонатах Європи з кросу (1994 – 2025 рр.): співвідношення щільності результатів (у % від результату переможця) та частоти зайнятих місць.

У таблиці 12 узагальнено показники результативності у розрізі всіх вікових категорій та змішаної естафети. Аналіз даних підтверджує стійку тенденцію: рівень відносної реалізації (у % від результату лідера) послідовно знижується відповідно до погіршення зайнятого місця. Окремі статистичні девіації (наприклад, показники 97,24 % та 97,99 % для 8-го та 9-го місць у категорії U23 серед жінок) пояснюються специфікою усереднення результатів різних років, де рівень переможця та щільність фінішу суттєво варіювалися.

Рівень підготовки більшості членів національної збірної України відповідає діапазону 30 – 70 місць, із модальним значенням (піком частоти виступів) у межах 50 – 59 місць. Показники у цьому «піковому» діапазоні становлять 88 – 93 % від результату переможців. Зазначений рівень реалізації є репрезентативним для всієї історії виступів збірної України на чемпіонатах Європи з кросу (1994 – 2025 рр.) в усіх дисциплінах, як в індивідуальному, так і в командному заліках.

Додатковим інструментом оцінки потенціалу збірної України є зіставлення фактичної результативності атлетів із нормативами входу до вісімки найкращих команд Європи. Як продемонстровано в таблиці 13, поріг проходження до зони фіналістів (8-ме місце) на чемпіонатах 2023 – 2025 рр. відповідав сумарному показнику 65 – 92 очки (за результатами трьох кращих учасників команди).

Натомість виявлене модальне значення індивідуальної результативності українських атлетів у діапазоні 50 – 59 місць зумовлює суму місць у межах 150 – 177 очок. Зазначене математично обґрунтовує дистанцію між поточним рівнем підготовки кадрового резерву та вимогами конкуренції в елітному командному заліку ЧЄ з кросу.

У таблиці 14 наведено середні значення спортивних результатів та часові інтервали відставання атлетів збірної України від лідерів у кожній дисципліні програми (1994 – 2025 рр.). Поєднання відсоткової співвідносності та часових параметрів різниці результатів дає змогу об'єктивно верифікувати рівень міжнародної конкурентоспроможності команди.

Резюмуючи результати виступів національної збірної України на чемпіонатах Європи з кросу за 31-річний період, слід зазначити: попри вагомні історичні здобутки (триразове входження до топ-3 медального заліку, 16 індивідуальних та 5 командних нагород), зафіксовано стійку тенденцію до зниження рівня системної реалізації потенціалу. Аналіз середніх показників свідчить про значний часовий та відсотковий розрив між результатами українських бігунів та переможців турнірів. Це вказує на недостатній рівень загальної конкурентоспроможності представників групи стаерського бігу національної збірної команди України на сучасному етапі розвитку європейського кросу як в індивідуальному, так і в командному заліках.

Таблиця 12 - Матриця ефективності виступів атлетів збірної України на чемпіонатах Європи з кросу (1994 – 2025 рр.): відсотковий показник реалізації результату відносно лідера

Зайняті місця в особистих видах та командній гонці мікст	Всі виступи		Чоловіки, дорослі		Жінки, дорослі		Чоловіки, молодь		Жінки, молодь		Чоловіки, юніори		Жінки, юніорки		Командна гонка мікст	
	к-ть	срд % від рез-ту 1 м-ця	к-ть	срд % від рез-ту 1 м-ця	к-ть	срд % від рез-ту 1 м-ця	к-ть	срд % від рез-ту 1 м-ця	к-ть	срд % від рез-ту 1 м-ця	к-ть	срд % від рез-ту 1 м-ця	к-ть	срд % від рез-ту 1 м-ця	к-ть	срд % від рез-ту 1 м-ця
1	11	100	9	100	1	100					1	100				
2	1	99,44	1	99,44												
3	4	98,96	2	99,03					1	98,46	1	99,34				
4	3	99,52					2	99,37			1	99,82				
5	6	98,20	1	98,3	1	99,26					2	97,75	1	98,16	1	97,98
6	4	97,72							1	99,09	1	97,87	2	96,96		
7	2	97,36	1	97,04					1	97,67						
8	3	97,54			1	97,89			1	97,24			1	97,48		
9	4	97,25	1	98,86					1	97,79			1	96,59	1	95,75
10	5	95,21			1	97,53					1	97,63	1	94,72	2	93,09
11	5	96,14	2	98,32			1	98,56							2	92,74
12	2	95,96											2	95,96		
13-16	24	95,86	3	97,05	2	96,65	2	98	4	95,15	4	96,62	8	94,57	1	95,47
17-19	15	96,36	3	97,35			4	97,21	2	94,98	1	96,41	5	95,63		
20-29	46	94,97	8	96,05	5	93,89	6	96,01	6	93,19	10	95,95	11	94,19		
30-39	52	94,25	14	94,96	3	93,03	10	95,67	11	92,56	9	95,18	4	92,71		
40-49	47	92,5	13	93,59	8	90,73	7	95,54	7	89,95	5	94,29	7	90,73		
50-59	72	91,43	14	92,99	12	88,71	13	92,89	10	88,06	15	93,66	8	90,38		
60-69	54	89,73	9	90,92	14	87,63	7	91,83	3	87,29	10	92,52	11	88,21		
70-79	43	88,93	8	89,78	3	84,58	9	90,16	1	79,01	10	91,07	12	87,56		
80-89	27	88,5	5	88,9			2	90,16			15	88,86	5	86,37		
90-99	9	85,29	1	85,5							4	89,65	4	80,87		
100+	1	88,81									1	88,81				
DNF	6		1		3		1				1					
DNS	2				1				1							

Примітки:

срд % від рез-ту 1 м-ця — інтегральний показник, що відображає відсоткове співвідношення спортивного результату атлета до результату переможця у конкретній дисципліні. У разі наявності декількох результатів у визначеному діапазоні місць, показник розраховується як середнє арифметичне їхніх значень;
 DNF (Did Not Finish) — спортсмен стартував, але не фінішував.
 DNS (Did Not Start) — спортсмен був заявлений, але не вийшов на старт.

Таблиця 13 - Порівняльна характеристика середніх показників суми місць команд-переможниць та команд-фіналістів (8-ме місце) на чемпіонатах Європи з кросу (2023 – 2025 рр.)

Види програми	1 місце		8 місце	
	кількість очок	±	кількість очок	±
Чоловіки, дорослі	18	2	92	5
Жінки, дорослі	22	8	65	6
Чоловіки, молодь	20	4	84	5
Жінки, молодь	24	3	86	8
Чоловіки, юніори	18	4	82	8
Жінки, юніорки	21	12	78	8

Аналіз виступу національної збірної команди України з легкої атлетики на чемпіонаті Європи з кросу 12 грудня 2025 року в м. Лагоа (Португалія).

14 грудня 2025 року в м. Лагоа (Португалія) відбувся чемпіонат Європи з кросу, де національну збірну команду України представляли 16 атлетів (табл. 15). Склад команди продемонстрував стратегію присутності в усіх індивідуальних дисциплінах, проте командний залік був забезпечений лише в юніорській віковій категорії, U20 (чоловіки — 4 учасники, жінки — 3). У категоріях молоді (U23) та дорослих (Senior) представництво було переважно особистим.

Характерною особливістю складу 2025 року став високий рівень ротації: 6 із 16 спортсменів (37,5 %) були дебютантами змагань (Д. Дубенець, А. Рибка, Д. Лисенко, І. Черешньовська, С. Долинчук, Д. Ніколайчук). Водночас ядро команди склали досвідчені атлети: Вадим Лонський (7-й старт), Уляна Рачинська та Андрій Атаманюк (по 5 стартів). Ретроспективний аналіз свідчить про незмінність присутності України на ЧЄ з кросу з 1994 року, проте 2019 рік став рубіжним етапом. Якщо до цього періоду спостерігалася стабільна участь повних команд (зокрема U20 та чоловічої категорії U23), то у 2019 – 2025 рр. зафіксовано труднощі із забезпеченням мінімального командного складу (3 особи).

Переломний момент 2019 року торкнувся всіх вікових груп. Останні два роки (2024 – 2025) демонструють ознаки відновлення: повернення до повноцінної командної боротьби в юніорській категорії (чоловіки U20) та поодинокі спроби відновлення складу в категорії U23 (2022, 2024 рр.), що слід інтерпретувати як позитивну динаміку в контексті формування нового кадрового потенціалу. Змішана естафета (mixed relay) демонструє сталість представництва України з 2019 по 2025 роки (за винятком 2022 р.). Проте констатація зниження конкурентоспроможності лише на основі кількісних даних останніх років є передчасною. Період 2019 – 2025 рр. характеризується форс-мажорними обставинами глобального та національного масштабів: пандемією COVID-19 та повномасштабною військовою агресією проти України. Ці екзогенні фактори мають пролонгований деструктивний вплив на систему підготовки спортивного резерву.

Таблиця 14 - Інтегральні показники ефективності виступів збірної України на чемпіонатах Європи з кросу (1994–2025 рр.): середні значення відставання від результатів переможців у відносному (%) та часовому вимірах

Рік ЧС	Чоловіки, дорослі		Жінки, дорослі		Чоловіки, молодь		Жінки, молодь		Чоловіки, юніори		Жінки, юніорки		Змішана естафета	
	срд рез. % від рез. 1м	срд t відст.	срд рез. % від рез. 1м	срд t відст.	срд рез. % від рез. 1м	срд t відст.	срд рез. % від рез. 1м	срд t відст.	срд рез. % від рез. 1м	срд t відст.	срд рез. % від рез. 1м	срд t відст.	рез-т. в % від 1м	рез-т t відст.
1994	90,91	02:25	94,02	00:56										
1995	94,86	01:28	92,77	01:09										
1996	89,22	03:57	88,67	02:12										
1997	99,76	00:04												
1998	98,20	00:31	88,52	02:21					96,86	00:33	91,17	00:53		
1999	89,75	03:53	88,65	02:26					92,85	01:46	81,26	02:44		
2000	95,63	01:22							93,37	01:22	90,55	01:22		
2001	98,49	00:26	92,94	01:12					100,00	00:00	95,60	00:36		
2002	96,71	01:00	89,55	02:24					93,41	01:19	50,83	00:43		
2003	96,99	00:59									94,93	00:40		
2004	95,08	01:27							92,91	01:15				
2005	96,26	01:04							95,42	00:54				
2006	94,61	01:37	100,00	00:00			90,81	01:54	94,39	00:49	92,82	01:12		
2007	98,13	01:14	97,24	00:46	95,41	01:11			95,79	00:54	90,68	01:18		
2008	96,21	01:15			92,07	02:10	92,45	01:43	92,13	01:37	95,75	00:38		
2009	95,37	02:31	97,89	00:36	92,95	01:56	90,87	02:10	95,69	00:51	93,59	00:56		
2010	100,00	00:00	99,26	00:12	95,57	01:07	95,14	01:04	95,62	00:50	93,02	01:04		
2011					96,20	00:57	99,09	00:11	95,26	00:54	89,23	01:32		
2012	96,82	01:00			93,47	01:44	90,87	02:07	93,65	01:17	95,43	00:38		
2013	95,27	01:27	91,64	02:28	98,03	00:29	91,37	01:51	93,32	01:17	88,75	01:49		
2014	94,13	02:51			95,17	01:19	91,46	02:06	93,89	01:19	92,06	01:10		
2015	92,66	02:19	86,21	03:35	92,67	01:53	93,89	01:18	89,16	02:12	92,75	01:07		
2016	93,02	02:05	89,15	03:02	93,96	01:28	95,38	00:57	90,51	01:48	90,35	01:26		
2017	92,35	02:30	91,99	02:22	94,73	01:23	92,29	01:42	92,34	01:34	86,16	02:00		
2018	91,47	02:43	91,47	02:27	90,64	02:27	91,11	02:01	91,12	01:46	89,18	01:42	94,68	01:02
2019	94,48	01:46	89,34	03:13	94,17	01:30	90,13	02:16	90,07	02:01	88,35	01:50	97,98	00:20
2021	93,22	02:12					95,12	02:54	96,67	00:37	86,55	02:10	93,15	01:19
2022	90,18	03:13	87,76	03:41	89,96	03:14	83,59	02:40	92,98	01:20	92,35	01:08	95,75	00:48
2023	92,61	02:25			94,49	01:23	83,43	05:09	79,01	05:04	92,53	01:04		
2024	93,30	01:54	95,19	00:39	93,54	01:19	94,73	01:11	89,47	01:40	79,99	04:46	90,80	02:00
2025	95,53	01:02	89,94	02:47	92,06	01:32			90,93	01:19	83,92	03:06	93,04	01:21
											87,48	02:06	95,47	00:49
Максимальний, мінімальний та усереднений рівень реалізації (результат у % та час відставання)														
Показник	% від рез. 1м	різн. t відст-ня	% від рез. 1м	різн. t відст-ня	% від рез. 1м	різн. t відст-ня	% від рез. 1м	різн. t відст-ня	% від рез. 1м	різн. t відст-ня	% від рез. 1м	різн. t відст-ня	% від рез. 1м	різн. t відст-ня
найгірший	81,06	07:39	80,55	06:25	87,98	00:08	78,67	06:47	83,19	03:34	76,43	00:16	90,8	02:00
найкращий	100	0	100	0	99,45	03:14	99,09	00:11	100	0	98,16	04:52	97,98	00:20
середній	94	01:51	91	02:11	94,06	01:31	91,68	01:59	93,22	01:18	90,9	01:24	94,41	01:06
Максимальний, мінімальний та усереднений рівень реалізації (за зайнятим місцем)														
найнижче	99		76		83		73		101		83		13	
найвище	1		1		4		3		1		5		5	
середнє	41		48		47		36		53		46		10	

З огляду на специфіку ЧЄ з кросу, де відсутні кваліфікаційні нормативи або рейтингові обмеження Європейської Атлетики, автори доходять двох стратегічних висновків:

Перший – системна стійкість: Безперервна участь українців у всіх видах програми свідчить про ефективність внутрішньої системи відбору та менеджменту, яка дає змогу делегувати конкурентний склад навіть в умовах критичних зовнішніх викликів.

Другий – проблема кадрової вертикалі: Дефіцит повноцінних команд у категоріях Senior та U23 є прямим наслідком порушення циклів підготовки в юнацькому та юніорському віці. Відновлення командного потенціалу у старших вікових групах можливе лише через посилення внутрішньої конкуренції та масштабування масового спорту у видах витривалості в категоріях U18 та U20.

Порівняльний аналіз результативності атлетів на ЧЄ-2025 у зіставленні із загальними історичними трендами реалізації потенціалу збірної України наведено у таблиці 16.

Як свідчать дані таблиці 16, результати виступів національної збірної України на чемпіонаті Європи з кросу 2025 року корелюють із багаторічними показниками періоду 1994 – 2025 рр. Зокрема, збережено характерний розподіл результативності з концентрацією основної кількості виступів у модальному інтервалі 50 – 59 місць.

На рисунку 5 візуалізовано співвідношення зайнятих місць та досягнутих спортивних результатів (у % від результату переможця) для кожного члена збірної команди України, який брав участь у ЧЄ з кросу 2025 року, а також окремі показники для змішаної естафети.

Аналіз виступу збірної команди України на ЧЄ з кросу 2025 року в розрізі вікових груп виявляє різноспрямовані тенденції розвитку.

У чоловічій категорії (Senior) зафіксовано якісний прогрес: Андрій Атаманюк, дебютуючи в дорослій групі, посів 28-ме місце, що суттєво перевершує середньостатистичний діапазон останніх років (40 – 70 місця). Довгострокова динаміка результативності Андрія (див. табл. 15) дає обґрунтовані підстави для прогнозування його подальшої інтеграції в еліту європейського кросу.

Натомість у жіночій категорії (Senior) спостерігається складніша ситуація. Часовий розрив із лідером, що стабільно перевищує дві хвилини, є маркером необхідності перегляду методичних підходів до підготовки жіночого складу групи стаєрського бігу.

Таблиця 15 - Ретроспективний аналіз динаміки виступів учасників національної збірної команди України зразка 2025 року на чемпіонатах Європи з кросу.

Рік ЧС	Прізвище, ім'я	Стать	Рік н-ня	Вік на ЧС	Вид програми	Місце	Результат	Результат 1 м-ця	Рез. в % від резу-ту 1 м-ця	Час відст-ня від 1 м-ця
2023	Гордійчук Софія	жінки	2006	17	крос жінки U20	77	22:54	18:19	79,99	04:35
2024				18	крос жінки U20	61	17:45	15:47	88,92	01:58
2025				19	крос жінки U20	58	16:13	14:35	89,93	01:38
2025	Дубенець Дар'я	жінки	2007	18	крос жінки U20	68	16:30	14:35	88,38	01:55
2024	Правецька Ольга	жінки	2006	18	крос жінки U20	80	18:16	15:47	86,41	02:29
2025				19	крос жінки U20	91	17:20	14:35	84,13	02:45
2025	Рибка Артем	чоловіки	2006	19	крос чоловіки U20	59	14:12	13:11	92,84	01:01
2024	Матьковский Ростислав	чоловіки	2007	17	крос чоловіки U20	76	15:21	14:07	91,97	01:14
2025				18	крос чоловіки U20	73	14:22	13:11	91,76	01:11
2025	Лисенко Денис	чоловіки	2007	18	крос чоловіки U20	78	14:31	13:11	90,82	01:20
2024	Гешко Тарас	чоловіки	2007	17	крос чоловіки U20	91	16:20	14:07	86,43	02:13
2025				18	крос чоловіки U20	88	14:56	13:11	88,28	01:45
2021	Рачинська Ульяна	жінки	2003	18	крос жінки U20	73	14:49	13:41	92,35	01:08
2022				19	крос жінки U20	21	13:51	13:04	94,34	00:47
2023				20	крос жінки U23	27	28:42	25:32	88,97	03:10
2024				21	крос жінки U23	28	22:27	21:16	94,73	01:11
2025				22	крос жінки U23	DN S	DNS	19:59	-	-
2024	Писарев Алексій	чоловіки	2003	21	крос чоловіки U23	67	20:30	18:27	90,00	02:03
2025				22	крос чоловіки U23	58	19:19	17:47	92,06	01:32
2019	Шкурко Вікторія	жінки	1997	22	крос жінки U23	42	23:06	20:30	88,74	02:36
2023				26	ком. гонка мікст	11	21:44	19:44	90,80	02:00
2025				28	крос жінки	54	27:28	24:52	90,53	02:36
2025	Черешньовська Іванна	жіноча	2001	24	крос жінки	62	27:50	24:52	89,34	02:58
2021	Атаманюк Андрій	чоловіки	2002	19	крос чоловіки U20	5	18:30	17:53	96,67	00:37
2022				20	крос чоловіки U23	19	24:45	23:40	95,62	01:05
2023				21	крос чоловіки U23	39	25:05	23:42	94,49	01:23
2024				22	крос чоловіки U23	4	18:35	18:27	99,28	00:08
2025				23	крос чоловіки	28	23:07	22:05	95,53	01:02
2025	Долинчук Оксана	жінки	1998	27	ком. гонка мікст	13	18:01	17:12	95,47	00:49
2017	Лонський Вадим	чоловіки	1999	18	крос чоловіки U20	101	21:00	18:39	88,81	02:21
2018				19	крос чоловіки U20	85	20:06	18:00	89,55	02:06
2019				20	крос чоловіки U23	36	25:52	24:17	93,88	01:35
2021				22	крос чоловіки U23	26	25:26	24:29	96,26	00:57
2023				24	ком. гонка мікст	11	21:44	19:44	90,80	02:00
2024				25	ком. гонка мікст	10	19:23	18:02	93,04	01:21
2025				26	ком. гонка мікст	13	18:01	17:12	95,47	00:49
2022	Чорновол Тетяна	жінки	2003	19	крос жінки U20	61	14:32	13:04	89,91	01:28
2024				21	ком. гонка мікст	10	19:23	18:02	93,04	01:21
2025				22	ком. гонка мікст	13	18:01	17:12	95,47	00:49
2025	Ніколайчук Дмитро	чоловіки	1992	33	ком. гонка мікст	13	18:01	17:12	95,47	00:49

Примітки: U20 – юніори, U23 – молодь, DNS – спортсмен не вийшов на старт.

Таблиця 16 - Порівняльна характеристика результативності виступів збірної України на ЧЄ з кросу 2025 року у розрізі груп зайнятих місць та рівнів реалізації спортивного потенціалу.

Місця	Кількість учасників	Середній результат у % від результату 1 місця
13-16	1	95,47
20-29	1	95,53
50-59	4	91,34
60-69	2	88,86
70-79	2	91,29
80-89	1	88,28
90-99	1	84,13
DNS	1	-

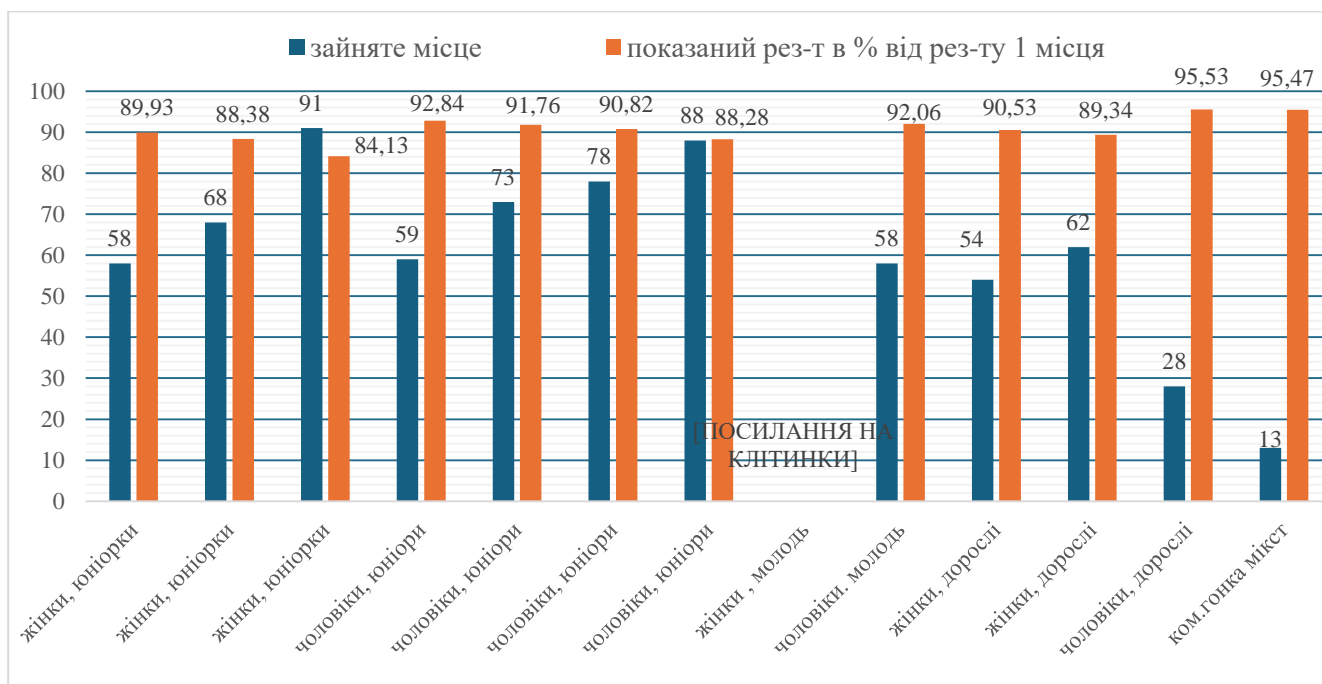

Рис. 5 - Розподіл місць та рівень реалізації спортивного потенціалу членів збірної України в індивідуальних дисциплінах та змішаній естафеті на чемпіонаті Європи з кросу (2025 р.).

Виступ представників молодіжної чоловічої групи (U23) продемонстрував змішані показники. З одного боку, маємо індивідуальний прогрес: Артем Писарев зумів покращити свій торішній результат одразу на 9 позицій (58-ме місце). З іншого боку, категорія U23 потребує додаткової уваги в контексті командної боротьби. Відсутність повного складу збірної (трьох залікових учасників) підсвічує необхідність активізації внутрішньої конкуренції серед молоді для посилення позицій України на міжнародній арені.

Категорії молоді (U23) демонструють змішані результати. Попри індивідуальний прогрес (Алексій Писарев зумів покращити свій торішній результат одразу на 9 позицій та посів 58-ме місце), гостро стоїть питання кадрового дефіциту. Відсутність повних складів (мінімум 3 атлети) підсвічує розрив у "кадровій вертикалі", про який йшлося раніше. Окремо варто згадати лідера групи — Уляну Рачинську. Динаміка її попередніх виступів давала вагомі підстави розраховувати на місце в ТОП-20, проте через незалежні від спортсменки обставини вона не змогла взяти участь у цьогорічному чемпіонаті. Це підкреслює важливість збереження та реалізації індивідуального потенціалу лідерів.

У юніорській віковій групі (U20) триває складний етап зміни поколінь. Попри покращення щільності результатів у командному заліку (на 14 – 19 пунктів), позиції в нижній частині протоколу (17 – 18 місця) свідчать про стагнацію. Для виходу до зони фіналістів (ТОП-8) необхідне кратне зростання індивідуальних показників, що неможливо без підвищення якості базової підготовки на юнацькому етапі.

Змішана естафета (Mixed Relay). Результати виступу у змішаній естафеті на поточному етапі вказують на збереження складної тенденції: команда фінішувала у заключній частині протоколу. Проте детальний розбір етапів (Race Analysis) [8] дає змогу виявити не лише проблеми, а й прихований потенціал збірної (табл. 17). Виступ Вадима Лонського на другому етапі, де він показав третій час серед усіх учасників, дав змогу команді здійснити тактичний стрибок із 13-го на 6-те проміжне місце. Цей локальний успіх підтверджує, що окремі представники України здатні конкурувати на рівні призерів ЧЄ, що вимагає системної підтримки таких лідерів. Варто зазначити, що фінішний етап виявився найбільш конкурентним: атлет команди, що посіла 8-ме місце, подолав свою дистанцію навіть на 3 секунди швидше за фінішера команди-переможниці. Враховуючи таку щільність результатів суперників, постає питання про доцільність обраної тактичної схеми в розстановці учасників командної гонки мікст. Можливо, інша конфігурація етапів або корективи у принципах формування складу дала б змогу зберегти конкурентність до самого фінішу та поборотися за залікову вісімку збірній команді України. Незважаючи на локальний успіх другого етапу, підсумковий результат збірної України (поза межами ТОП-8) зумовлений суттєвою дисперсією швидкості проходження дистанції між учасниками. Порівняльний аналіз із графіком переможців та команди Нідерландів (8-ме місце) демонструє таку динаміку: лише на 2-му етапі (В. Лонський) команда виграла позиції та час, тоді як на 1-му, 3-му та 4-му етапах зафіксовано критичне відставання (8 с, 22 с та 16 с відповідно).

Особливо показовим є розрив із прямими конкурентами за місце у вісімці: на 3-му та 4-му етапах українська команда сумарно поступилася Нідерландам 30 секундами

(11 с та 19 с відповідно). Це призвело до того, що тактичну перевагу, здобуту Лонським, не вдалося конвертувати у фінальний заліковий результат.

Висновки та перспективи. Конкурентне середовище: Часовий діапазон між 1-м та 8-м місцями (усього 22 с) свідчить про надзвичайну щільність елітної групи. Стабільність лідерів забезпечується мінімальною різницею швидкості між етапами (варіативність у межах 3-12 с). Цільовий орієнтир: Для збірної України розрив із зоною ТОП-8 склав 26 секунд. Це окреслює конкретний часовий бар'єр, подолання якого є необхідним для входження до когорти найсильніших. Тактичний менеджмент: Невиконання завдання щодо потрапляння у вісімку є наслідком комплексу факторів. Окрім функціональної підготовки, критичного перегляду потребує система відбору та тактична схема розстановки етапів. Зокрема, втрата 20 секунд на заключному відрізку відносно графіку ТОП-8 ставить питання про доцільність поточної конфігурації команди та необхідність пошуку "сильного фінішера", здатного підтримувати темп лідерів на останніх метрах дистанції. Окремим аспектом аналізу конкурентоспроможності в змішаній естафеті став віковий профіль учасників. Аналіз середніх показників (табл. 18) виявляє загальноєвропейський тренд: провідні збірні орієнтуються на атлетів 1998 – 2002 р.н., що відповідає фазі оптимальних фізичних кондицій. Склад збірної України на цьому фоні виглядає найбільш "зрілим", зокрема через залучення Дмитра Ніколайчука (1992 р.н.), що вказує на стратегію поєднання досвіду та молодості. Приклади інших елітних команд (зокрема Іспанії з атлеткою 1990 р.н.) підтверджують, що віковий фактор не є лімітуючим, а слугує інструментом тактичної стабілізації.

Проте питання оптимальної комплектації змішаної естафети потребує перегляду методичних підходів. Поточна процедура відбору базувалася на об'єктивних показниках сезону на дистанції 1500 м, де спостерігалася надзвичайно висока щільність результатів (розрив між чоловіками склав лише 0,14 с, між жінками — менше 4 с).

Перебіг гонки у Лагоа продемонстрував, що паритет результатів на біговій доріжці не є запорукою ідентичної ефективності в умовах пересіченої місцевості. Це обґрунтовує необхідність трансформації стратегії формування збірної: у майбутньому критерії відбору мають враховувати не лише абсолютні показники швидкості у "гладкому" бігу, а й специфічну адаптивність атлетів до умов кросу, складного рельєфу та жорсткої контактної боротьби. Що також варто врахувати при визначенні профілю траси організаторами національних та відбіркових змагань.

Таблиця 17 - Порівняльний аналіз часових показників проходження етапів змішаної естафети: порівняння результатів збірної України з показниками лідерів та зони ТОП-8 на ЧЄ з кросу (2025 р.)

Черговість подолання етапів (за статтю)	Довжина етапу	1 місце, Італія				8 місце, Нідерланди				13 місце, Україна							
		час подолання етапу	м-це за часом етапу	заг-ний час гонки	заг-не м-це в гонці	час подолання етапу	м-це за часом етапу	заг-ний час гонки	заг-не м-це в гонці	час подолання етапу	м-це за часом етапу	заг-ний час гонки	заг-не м-це в гонці	рез-т в % в рез 1м (Італія) по етапам	рез-т в % від рез-ту 1м (Італія) заг.час	рез-т в % від рез-ту 8м (Нідерланди) по етапам	рез-т в % від рез-ту 8м (Нідерланди) заг.час
Жінка - Долинчук О.	1300 м	04:08	7	04:08	7	04:15	12	04:15	12	04:16	13	04:16	13	96,88	96,88	99,61	99,61
Чоловік - Лонський В.	1510 м	04:02	2	08:10	1	04:09	5	08:24	10	04:05	3	08:21	6	98,78	97,80	101,63	100,60
Жінка - Чорновол Т.	1510 м	04:37	3	12:47	1	04:49	12	13:13	12	04:59	14	13:20	13	92,64	95,88	96,66	99,13
Чоловік - Ніколайчук Д.	1640м	04:25	7	17:12	1	04:22	3	17:35	8	04:41	13	18:01	13	94,31	95,47	93,24	97,59

Таблиця 18 - Порівняльний аналіз вікових характеристик складів збірної України та команд ТОП-8 у змішаній естафеті на чемпіонаті Європи з кросу (2025 р.).

Місце, країна	Перший учасник, жінка	Другий учасник, чоловіки	Третій учасник, жінка	Четвертий учасник, чоловік	Середній вік команди	Діапазон відхилення срд. віку команди
1 місце, Італія	1999	1998	1999	1999	1999	0,50
2 місце, Португалія	1999	2003	1997	1999	2000	2,52
3 місце, Велика Британія	2005	2001	1997	1998	2000	3,59
4 місце, Франція	2000	2000	2000	1999	2000	0,50
5 місце, Бельгія	2003	2000	2003	2001	2002	1,50
6 місце, Ірландія	2003	2002	2000	1996	2000	3,10
7 місце, Іспанія	2006	1997	1990	2001	1999	6,76
8 місце, Нідерланди	2002	2002	2002	2000	2002	1,00
13 місце, Україна	1998	1999	2003	1992	1998	4,55

Історична ретроспектива та верифікація цілей. Статистика виступів у змішаній естафеті підтверджує нагальність системних трансформацій. Еталонним орієнтиром залишається результат 2018 року (5-те місце), де часовий розрив із переможцем склав лише 20 с. На сьогодні середньостатистичне відставання від лідера за весь період участі становить 1 хв 06 с (табл. 14). Динаміка скорочення цього показника має стати ключовим індикатором ефективності роботи з кадровим складом у майбутніх циклах підготовки.

Оцінка поточного стану. Чемпіонат Європи 2025 року в м. Лагоа став об'єктивним маркером реального стану національного стаєрського корпусу. Аналіз результатів дає змогу констатувати збереження деструктивної тенденції до зниження конкурентоспроможності українських атлетів на континентальній арені. Це простежується як у командному заліку, так і в індивідуальних метриках більшості вікових категорій.

Системні виклики. Критичне значення має ситуація з формуванням складу. Неможливість забезпечення повного представництва (мінімум 3 атлети) у категоріях Senior та U23 – за умови відсутності кваліфікаційних бар'єрів (нормативів) з боку Європейської Атлетки – є свідченням глибокого кадрового дефіциту. Цей фактор вказує на системні прогалини у вертикалі підготовки резерву, що виходять за межі кон'юнктури одного спортивного сезону.

Наявний стан справ актуалізує питання радикального перегляду стратегії розвитку видів витривалості в Україні. Чинна модель підготовки та відбору потребує адаптації до сучасних міжнародних стандартів для відновлення позицій збірної та забезпечення якісного кадрового резерву.

Участь національної збірної на ЧЄ-2025 у м. Лагоа стала індикатором, що чітко розмежував індивідуальний потенціал та системні виклики:

Потенціал: Успішна адаптація Андрія Атаманюка до дорослого спорту, індивідуальний прогрес Алексія Писарева та конкурентоспроможність Вадима Лонського на міжнародному рівні доводять життєздатність української школи бігу навіть за екстремальних зовнішніх умов.

Системні виклики: Дефіцит повноцінних команд у дорослій (Senior) та молодіжній (U23) вікових категоріях, а також стагнація результатів у юніорському секторі вказують на критичну необхідність комплексної стратегії трансформації, яка має базуватися на трьох стовпах:

1. Модернізація системи відбору: Перехід від оцінки виключно результатів у "гладкому" бігу до врахування специфічної адаптивності атлетів до умов кросу та контактної боротьби.

2. Масштабування резерву: Створення інструментів для підвищення масовості та внутрішньої конкуренції в категоріях U18 та U20 як фундаментальної умови майбутніх перемог у дорослому спорті.

3. Тактична оптимізація: Глибокий аналіз тактичних помилок (зокрема в естафетах) та впровадження передових європейських методик побудови командної боротьби.

Нинішній результат — це не вирок, а точка відліку для нової роботи. Отриманий результат є інформаційною базою для якісного перезавантаження системи підготовки збірної України в наступному олімпійському циклі. Чесний аналіз власних прорахунків у поєднанні з урахуванням об'єктивних факторів (вплив війни, логістичні бар'єри) має стати передумовою для повернення України до лідерів європейського кросу.

Висновки та пропозиції.

Цінність чемпіонатів Європи з кросу.

1. Геополітичний аспект: «Захищена конкуренція»

Чемпіонат Європи з кросу створив унікальну нішу «захищеної конкуренції», яка дає змогу європейським атлетам претендувати на титули за умови домінування представників Східної Африки на світовій арені. Це повернуло національним федераціям мотивацію інвестувати у розвиток стаєрського бігу, забезпечуючи реальну перспективу міжнародного успіху та визнання.

2. Методичний аспект: «Трансформація періодизації»

Існування престижного старту в грудні зумовило відмову від класичних моделей «монотонної зимової підготовки» на користь більш інтенсивних методів. Наукові дані [6] підтверджують потужний «трансферний ефект» зимового піка форми на результати літнього сезону. Сучасний крос є базовою платформою [10] для досягнення високих результатів на дистанціях 5000 м, 10000 м та в марафоні, що доведено кар'єрними траєкторіями таких лідерів, як Пола Редкліфф та Сергій Лебідь.

3. Еволюційний аспект: «Концепція LTAD та категорія U23»

Впровадження вікових категорій U20 та особливо U23 стало вирішальним фактором у подоланні проблеми передчасного припинення спортивної кар'єри (drop-out) у віці 19 – 22 років. ЧЄ з кросу слугує «містком» для плавної адаптації атлетів до дорослих навантажень. Приклади Якоба Інгебрігтсена та Сіфан Хассан демонструють, що системний успіх на олімпійських дистанціях інтегрально пов'язаний із досвідом виступів на європейських кросових трасах.

Стратегія розвитку та реформування системи підготовки

1. Роль кросу в олімпійському циклі

Чемпіонат Європи з кросу має розглядатися не як ізольований захід, а як інтегральний етап річного макроциклу, що виконує роль фундаменту для літнього сезону. Його місце в календарі (грудень) робить його фінальним акордом року та водночас трампліном до літнього сезону. Разом з тим, звертає на себе увагу поточний дисонанс між зусиллями Федерації протягом року та репутаційними втратами, зумовленими результатами виступу

збірної команди на останньому знаковому турнірі року. Це вимагає негайного подолання стагнації конкурентоспроможності, що спостерігається з 2017 року.

2. Системна діагностика проблем

Багаторічний аналіз виявляє три критичні чинники низької ефективності:

Низька реалізація: обмежене коло медалістів (5 осіб) та потраплянь у ТОП-8 (19 осіб) за 31 рік при середньостатистичному показнику збірної в діапазоні 40 – 80 місць із відставанням від результату лідера на рівні 8 – 10 %.

Дефіцит стратегічного планування: перехід від ситуативної підготовки (за 1.5 місяці до ЧЄ) до використання кросу в довгостроковому плануванні, з прив'язкою до цілей олімпійського циклу.

Кадрова деструкція: втрата потенціалу команди при переході спортсменів з юніорської (U20) до дорослої (Senior) вікової категорії через відсутність наступності і послідовності у вертикалі підготовки команди.

3. Реформування системи відбору та підготовки

Пропонується впровадження принципу «крос як фундамент олімпійських успіхів»:

Пріоритетність: Надання переваги результатам в олімпійських дисциплінах (800 м – 10 000 м) на національних першостях як базовому критерію відбору на ЧЄ з кросу (табл. 19).

Таблиця 19 - Види витривалості та їх відповідність кросовим дисциплінам

Вікова група	Олімпійські дисципліни (стадіон)	Дисципліна на ЧЄ з кросу
Юнаки (U18)	800 м, 1500 м, 3000 м, 2000 м з/п	Потенційний резерв для змішаної естафети Юніори (4-6 км)
Юніори (U20)	800 м, 1500 м, 3000 м, 5000 м, 3000 м з/п	
Молодь (U23)	800 м, 1500 м, 5000 м, 10000 м, 3000 м з/п	Молодь (6-8 км)
Дорослі	800 м, 1500 м, 5000 м, 10000 м, 3000 м з/п	Дорослі (8-10 км)
Дорослі, молодь	Спеціалізація 800-1500 м	Змішана естафета (4 x ~1,5 км)

Методична інтеграція: Крос має стати засобом розвитку спеціальної витривалості для стадіонних видів, а не самоціллю, та бути інтегрованим в програми підготовки до головних міжнародних змагань на відкритих стадіонах, починаючи з юнацького віку.

4. Кейс змішаної естафети (Mixed Relay): Стратегія проактивного формування резерву.

Для трансформації змішаної естафети у медальну дисципліну пропонується модель випереджального формування команди:

Рання спеціалізація (17 – 19 років): розпочинати цільову підготовку потенційних естафетників за 2 – 3 роки до виходу на міжнародний рівень (в категоріях U23/Senior).

Внутрішня конкуренція: обов'язкове впровадження змішаної естафети (Mixed Relay) до програми юнацьких та юніорських чемпіонатів України або інших всеукраїнських змагань з кросу.

Трансфер досвіду: перетворення естафети з «хаотичної спроби» у системну боротьбу злагодженої команди з напрацьованим тактичним досвідом і вмінням передачі естафети на рельєфі.

Системний перехід до планової, науково обґрунтованої моделі підготовки, що суворо синхронізована з етапами олімпійського циклу, є безальтернативним шляхом до підвищення міжнародної конкурентоспроможності національної збірної. Інтеграція кросових дисциплін у загальну стратегію розвитку видів витривалості дасть змогу не лише покращити результативність на кросових трасах, а й забезпечить необхідний фундамент для здобуття нагород на стадіонах Європи та світу.

Перелік літератури

1. European Athletics. (2024). *30 years and counting! Three decades of the SPAR European Cross Country Championships*. <https://www.european-athletics.com/news/30-years-and-counting-three-decades-of-the-spar-european-cross-country-championships>.
2. Brian Hanley. The Role of the European U23 Championships in the Development of Elite Athletes. *New Studies in Athletics*. 2014. № 29 (3). 41-56. <https://koesport.fr/uma/wp-content/uploads/2021/12/the-role-of-the-european-u23-championships-in.pdf>.
3. Haugen T., Sandbakk O., Enoksen E., Seiler S. Crossing the Golden Training Divide: The Science and Practice of Training World-Class 800- and 1500-m Runners. *Sports Medicine*. 2021. № 51. 1835–1854 DOI:10.1007/s40279-021-01481-2
4. Butcher P. Running across Europe: The Rise and Size of one of the Largest Sports Markets [Book Review]. *New Studies in Athletics*. 2015. № 30 (3). 119-121. <https://worldathletics.org/search?q=Running%20across%20Europe%20-%20The%20Rise%20and%20Size%20of%20the%20Running%20Market>.
5. *Antalya 2024 SPAR European Cross Country Championships | Statistics handbook*. <https://european-athletics.directus.app/assets/1fa1c5e7-cb72-4cb2-91c6-c6059ff1bacb/EXCH%202024%20-%20Statistics%20Handbook.pdf>.
6. Mark Kenneally (2022). *A novel approach to training analysis for distance runners based on race-pace* (Doctoral Thesis). Department of Physical Education and Sport, University of the Basque Country UPV/EHU. https://addi.ehu.es/bitstream/handle/10810/58501/TESIS_KENNEALLY_MARK.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

7. *300-European Cross Country Championships Regulations–October2025*. <https://european-athletics.directus.app/assets/0a9cae6c-be71-44db-a93e-d2367137236a/300-European%20Cross%20Country%20Championships%20Regulations-October2025.pdf>
8. SPAR European Cross Country Championships Lagoa 2025| Results Book. https://european-athletics.directus.app/assets/69c434a5-a79a-40fe-a464-943ff67a86cc/EXCH2025_B99_ATH_ResultsBook.pdf.
9. <https://www.european-athletics.com/home/competitions/spar-european-cross-country-championships/editions>.
10. Filipe Jesus, Inês Castela, Analiza M Silva, Pedro A Branco, Mónica Sousa. Risk of Low Energy Availability among Female and Male Elite Runners Competing at the 26th European Cross-Country Championships. *Nutrients*. 2021. 13(3). P. 873. <https://doi.org/10.3390/nu13030873>

References

1. European Athletics. (2024). *30 years and counting! Three decades of the SPAR European Cross Country Championships*. <https://www.european-athletics.com/news/30-years-and-counting-three-decades-of-the-spar-european-cross-country-championships>.
2. Brian Hanley. (2014). The Role of the European U23 Championships in the Development of Elite Athletes. *New Studies in Athletics*,29(3),41-56. <https://koesport.fr/uma/wp-content/uploads/2021/12/the-role-of-the-european-u23-championships-in.pdf>.
3. Haugen, T., Sandbakk, O., Enoksen, E., & Seiler, S. (2021). Crossing the Golden Training Divide: The Science and Practice of Training World-Class 800- and 1500-m Runners. *Sports Medicine*,51,1835–1854 DOI:10.1007/s40279-021-01481-2
4. Butcher, P. (2015). Running across Europe: The Rise and Size of one of the Largest Sports Markets [Book Review]. *New Studies in Athletics*,30(3),119-121. <https://worldathletics.org/search?q=Running%20across%20Europe%20-%20The%20Rise%20and%20Size%20of%20the%20Running%20Market>.
5. *Antalya 2024 SPAR European Cross Country Championships| Statistics handbook*. <https://european-athletics.directus.app/assets/1fa1c5e7-cb72-4cb2-91c6-c6059ff1bacb/EXCH%202024%20-%20Statistics%20Handbook.pdf>.
6. Mark Kenneally (2022). *A novel approach to training analysis for distance runners based on race-pace* (Doctoral Thesis). Department of Physical Education and Sport, University of the Basque Country UPV/EHU. https://addi.ehu.es/bitstream/handle/10810/58501/TESIS_KENNEALLY_MARK.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

7. *300-European Cross Country Championships Regulations–October2025*. <https://european-athletics.directus.app/assets/0a9cae6c-be71-44db-a93e-d2367137236a/300-European%20Cross%20Country%20Championships%20Regulations-October2025.pdf>
8. SPAR European Cross Country Championships Lagoa 2025| Results Book. https://european-athletics.directus.app/assets/69c434a5-a79a-40fe-a464-943ff67a86cc/EXCH2025_B99_ATH_ResultsBook.pdf.
9. <https://www.european-athletics.com/home/competitions/spar-european-cross-country-championships/editions>.
10. Filipe Jesus, Inês Castela, Analiza M Silva, Pedro A Branco, & Mónica Sousa. (2021). Risk of Low Energy Availability among Female and Male Elite Runners Competing at the 26th European Cross-Country Championships. *Nutrients*, 13(3),873. <https://doi.org/10.3390/nu13030873>

Abstract. Maksym Ostrovskiy, Oleksii Serdiuchenko. Analysis of Competitiveness and Strategic Vectors of Endurance Development: Experience of the Ukrainian National Team at the European Cross Country Championships (1994–2025) // Contemporary Problems of Physical Culture and Sports. 2025. № 46 (1). P. 34– 63. The European Cross Country Championships serve as a strategic tool within the preparation system for elite long-distance runners. However, an analysis of the Ukrainian national team's performances indicates stagnation in results and fragmentation in training planning. *The aim of the study* is to verify the level of potential realization of the Ukrainian national team at the European Cross Country Championships (1994–2025) to develop a strategy for reforming the preparation and selection system. *Materials and Methods:* The study involved a theoretical analysis of scientific and methodical literature, a documentary analysis of official European Athletics protocols (31 championships), methods of mathematical statistics, and a comparative analysis of results. *Results:* It was established that over 31 years of participation, the national team won 21 medals; however, 16 individual awards were secured by only 5 unique athletes, indicating low systemic performance. The team's average performance corresponds to the 40th–70th place range, with a modal value within 50–59 places and a lag of 8–10% behind the leader. A trend of decreasing competitiveness in team events was identified due to a profound talent deficit in the U23 and Senior categories. Analysis of the Mixed Relay revealed tactical errors that negate the individual achievements of team leaders. *Conclusions:* The exhaustion of the situational selection model's resources has been proven. A new strategy is substantiated: integrating preparation for the European Cross Country Championships into the Olympic macrocycle as a foundation for the summer track season. The priority vectors are defined as the development of the reserve (U18–U20) and the implementation of a proactive system for forming relay teams.

Key words: European Cross Country Championships, national team of Ukraine, endurance, selection system, competitiveness, sports statistics, unique athlete, athletic participation.